

Dit is "Toestanden" van
16 december 1988
1ste jaargang nr. 14
U vindt ons in de kiosken
betreft boekhandel
voor 50F
Abonnementvoorwaarden
vind je op blz. 31,
de inhoud op de achterkant
Ons afgiftekantoor is
Brussel X

Toestanden

Gelukkige verjaardag.
Want in deze Toestanden
vieren de verjaardagen
hoogtij: 40 jaar Universele
Verklaring van de Rechten
van de Mens, 10 jaar
Brocht-Eislerkoor en 15 jaar
POPES. Wat dat laatste
betreft vindt U
ongetwijfeld ergens in dit
nummer terug.

WEKELIJKSE STAATSPRIJS VOOR LEZENDE LEZERS

One more time: De Generale Maatschappij geherstructureerd

Een leuke geste voor de heren van Suez

De verzamelaars van Generale Maatschappij-organigrammen beleven boeiende maar drukke tijden. Vorige maandag werd voor de zoveelste maal een herschikking van de eigendomsstructuur van de GM aangekondigd. De belangrijkste wijziging betreft de liquidatie van Sodecom, de holding die 18 miljoen aandelen van de GM herbergde en gecontroleerd werd door Suez (75%) en de Assurances Générales (25%). De ex-Sodecom-aandelen worden verdeeld onder Suez (10,2 miljoen stuks), de AG (2,5 miljoen) en een nieuwe genootschap, Sodinvest (5,3 miljoen), die op haar beurt voor 51% in handen komt van de AG en aanverwanten en voor 49% bij Suez belandt. Het is de bedoeling om de Sodinvestparticipatie in de GM volgend jaar te koop aan te bieden op de beurs.

Schuldenberg

Een nadere analyse kan slechts tot de vaststelling leiden dat deze herschikingsoperatie vooral tot doel heeft om de schuldenberg die Suez in de controlestrijd om de GM had opgestapeld grotendeels weg te werken. Drie maanden geleden schreven we in het maidentnummer van Toestanden dat "het terugschroeven van die enorme last een absolute prioriteit betekende voor de huidige leiding van de GM". Deels ten koste van de AG, deels via ingewikkelde en ondoorzichtige manipulaties, is Suez erin geslaagd om haar aandeel in de schuld nagenoeg te

MOEST PAUL VERBRAEKEN
IN HET ENGELS HERBEN
GESCHREVEN, DAN WAS
DIT MELEMAAL DE
"FINANCIAL TIMES"

halveren. En een gelukke beursintroductie van de Sodinvestparticipatie kan die schuld nogmaals met de helft verminderen. Wie zei er ook alweer dat de leiders van Suez in de eerste plaats financiers zijn?

Frans gebruik

Op de persconferentie van maandag kondigde GM bovendien een nieuwe stap aan in haar interne herstructurering. De 5%-participatie in Alcatel, de telecommunicatie- en kabelmultinational van de Franse holding Compagnie Générale d'Electricité en ITT, wordt verkocht aan de CGE. GM zal een deel van de opbrengst aanwenden om haar engagement in de CGE op te trekken van 2,8% naar 4,2%. Een week voordien kondigde de 100%-dochter van de GM, Union Minière, reeds aan dat ze het grootste deel van haar belangen in de Belgische kabelproductie verkoopt aan Cables de Lyon, een filiaal van ... CGE-Alcatel. De CGE had tijdens het gevecht om de GM

3,3% van de Generale-aandelen opgekocht en zich aan de zijde van Suez geschaard. Dat pakket wordt nu door Suez overgenomen in ruil voor een 2,8% participatie van CGE in Suez. Je zou het als volgt kunnen interpreteren: twee belangrijke Franse holdings gebruiken de GM om hun wederzijdse belangen te dienen.

Verlies?

Genoemde persconferentie leverde nog een derde interessante informatie op: in 1988 zal de Generale, voor het eerst in haar bestaan, verlies lijden. Ingevolge het optrekken van het participatiepercentage in een aantal dochters (van 14% naar 22% in de AG, van 25% naar 30% in Tractebel, van 50% naar 94% in Vieille Montagne enzovoort) zal de courante winst weliswaar aanzienlijk toenemen tot ongeveer 10 miljard frank; maar het wegwerken van de moeilijkheden bij de probleemkinderen (FN, Gechem, Acec, CIG-Intersys, Generale Trading) zal ongeveer 12 miljard kosten. De heer Davignon meldde echter dat, niettegenstaande deze put van circa 2 miljard frank, het dividend over 1988 even hoog zal zijn als het jaar voordien: 114F voor een gewoon en 143F voor een AFV-aandeel. De heren van Suez, die ongeveer 25 miljoen volgestorte aandelen van de Generale in hun portefeuille hebben, zullen ongetwijfeld deze leuke geste op prijs stellen. Of hebben ze die misschien zelf bedacht?

Paul Verbraecken

Geologische en klimatologische omstandigheden maken dat Zaïre potentiëel een van de rijkste landen ter wereld is. Toch behoort het tot de armste landen ter wereld. Hiervoor bestaat slechts één uitleg: de Belgische kolonisatie.

Vooraleer Leopold II met zijn troepen de Congo-stroom opvoer, verzorgen de zwarten van Centraal Afrika in hun eigen onderhoud, beleefden zij hun eigen cultuur. Daaraan maakten de kolonisators een eind. Ze verplichtten de zwarten te werken in Belgische mijnen en plantages. Als ze dat weigerden werden hun handen afgehakt. De economie die de Belgen in Congo ontwikkelden stond geheel ten dienste van de metropool. De Generale Maatschappij vaarde er wel bij. Het Belgische koloniaal systeem voorzag geen autonome economische ontwikkeling. Het voorzag in het geheel geen ontwikkeling. Dat bleek overduidelijk bij de dekolonisering in 1961. De zwarten waren daarop door de Belgen niet voorbereid. Het werd een chaos.

Met een staatsgreep maakte Mobutu daaraan een einde. Vandaag zetten de vroegere Belgische kolonisators de uitbuiting van Zaïre verder met de hulp van dictator Mobutu. Het systeem is eenvoudig: de Belgische overheid steunt de Zaïrese staat. Met fondsen, betaald door de Belgische bevolking, onderhoudt

Standpunt

Stop de steun aan Mobutu

Mobutu zijn regime (repressieapparaat, paleizen, enz.) en ontwikkelt hij gigantische en volslagen zinloze projecten, de zogenaamde witte olifanten. De Belgische firma's die zich voor de bouw van die projecten laten betalen vinden die natuurlijk minder zinloos.

Af en toe komt er een kink in de kabel. Dan heeft de pers het, zoals vandaag, over een conflict tussen Zaïre en België. Noch de Zaïrezen, noch de Belgen hebben daarmee wat te maken. Het gaat om een conflict tussen de Zaïrese en de Belgische leiders over de toepassing van het vermeld neo-coloniaal systeem.

Welke conclusies trekken wij uit dit alles?

1) Tijdens het TV-debat met de Zaïrese delegatie zei Paul Goossens: "Wij verafschuwen Uw systeem en Uw leider". De opmerking is terecht maar onvolledig. Wij verafschuwen ook het Belgisch systeem en de Belgische leiders die ervoor zorgden en nog steeds zorgen dat Zaïre

vandaag aan de grond zit.

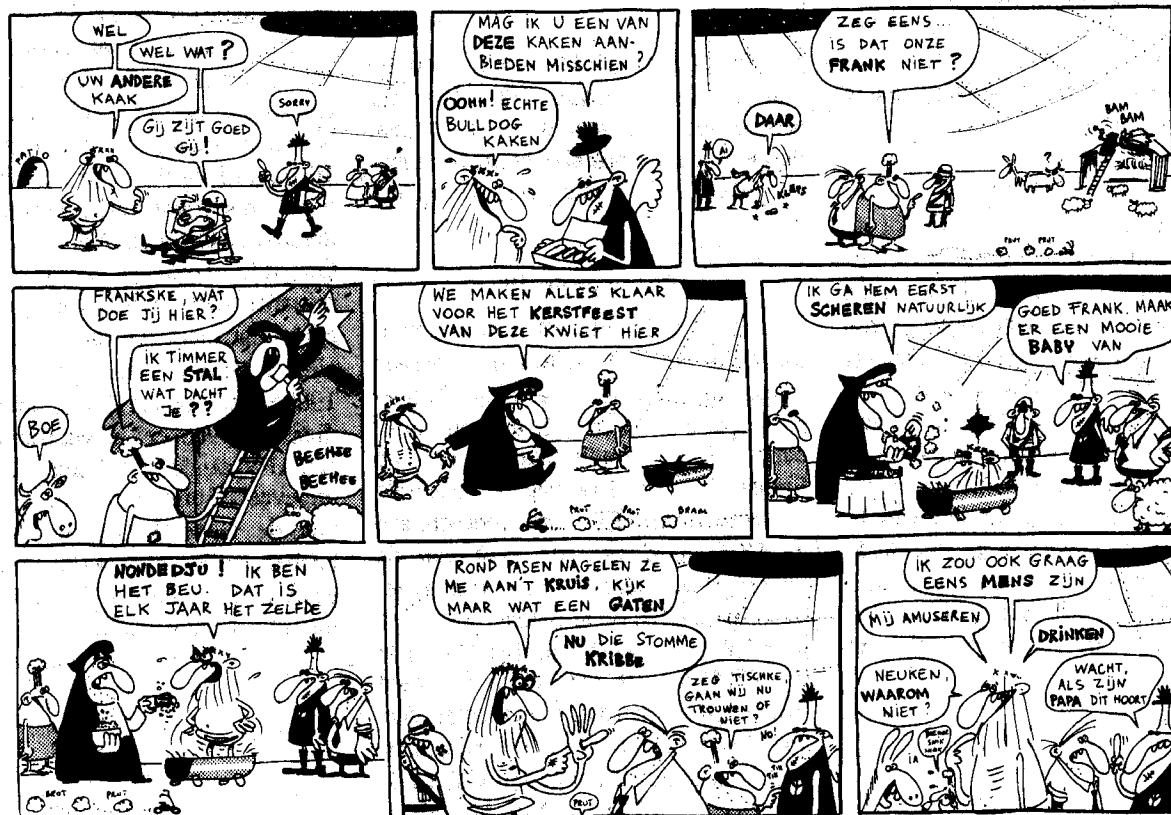
2) In de huidige omstandigheden heeft het geen zin de hulp aan het Mobutu-regime verder te zetten. Die hulp dient tot niets. De Zaïrezen hebben niets aan Inga-stuwdammen, die veel meer electriciteit produceren dan nodig is. Ze hebben niets aan een ongebruikte internationale luchthaven in Kisangani. Ze hebben niets aan de ondergebruikte staalfabriek van Maloekoe, die onbetaalbare producten aflevert. Zo zouden we nog een tijdje door kunnen gaan.

3) We kennen het antwoord: stopzetting van onze overheidshulp aan Zaïre brengt de Belgische tewerkstelling in gevaar. Op dezelfde manier argumenteert men de noodzaak van kernenergie, van wapenproductie en noem maar op. Zoals de wapenindustrie kan omgeschakeld worden en de mogelijkheid bestaat milieuvriendelijkere energieën te ontwikkelen, zo is het ook mogelijk te komen tot een andere soort samenwerking met de landen van de Derde Wereld, een samenwerking die hun eigen ontwikkeling stimuleert. Het voordeel van deze alternatieven is dat ze beantwoorden aan de noden van de meerderheid van de bevolking. Het nadeel is dat ze niet beantwoorden aan de winsthonger van een minderheid in die bevolking. Dat zal ons een zorg wezen.

Jan Van Kerkhoven

in het hemelrijk

door QUIRIT

wordt vervolgd

DE WEEK

Belgische wapenaankopen

De lobby's hebben weer gewonnen

Ook ons land lijkt in de spiraal van de wapenwedloop te worden meegezogen. Het departement van Landsverdediging blijft ook in crisis- en besparingsstijden de miljarden kwistig rondstroomen. En toch krijgt België van de NAVO op z'n kop omdat het de normen niet zou halen. Eén van de redenen is zeker dat de communautaire compensaties bij militaire bestellingen aan Landsverdediging een flink pak extra geld kosten.

oorspronkelijke 70 miljard met 10 miljard werd verminderd. Momenteel dient de regering nog steeds te beslissen of België investeert in de ontwikkeling van een nieuw type gevechtsvliegtuig. De producenten van Rafale, Agile Falcon en European Fighter Aircraft, lobbyen dat het een lieve lust is. Opvallend is de Waalse politieke frontvorming in het lobbywerk voor Dassaults "Rukwind". Coëme wil België 20 miljard frank in de ontwikkeling van dit vliegtuig laten investeren en is ook van mening dat andere departementen militaire onderzoeksprogramma's kunnen financieren. Blijkbaar beleven we niet alleen een militarisering van de economie, maar ook van het wetenschappelijk onderzoek. In ieder geval is de Waalse luchtvaartindustrie quasi volledig afhankelijk van militaire bestellingen.

De overheid houdt met handenvol geld een industrie in leven die economisch gezien niet leefbaar is. Politiek en syndicaal beschouwd zit de toestand dusdanig strop, dat men niet kan beslissen te stoppen met de militaire luchtvaartindustrie in Wallonië. Gevolg is dat door de geld-

stroom naar militaire projecten, er niets overblijft voor civiele projecten van bijvoorbeeld hoogtechnologische KMO's. Nu meestappen in een peperduur onderzoeksprogramma leidt zo goed als zeker tot de aankoop van een gevechtsvliegtuig dat per stuk één tot twee miljard gaat kosten, dit wil zeggen het hele investeringsbudget voor Landsverdediging voor vijf jaar. Gezien de budgettaire en sociale toestand van het land is het politiek gesproken waanzin zich in een dergelijk avontuur te storten.

Lobbycopters

Een concreet dossier waarover de regering zopas wel een beslissing nam, is dat van de aankoop van 46 helicopters voor zo'n 12 miljard frank. Ook hier een nooit geziene lobby-veldslag, met paginagrote advertenties als publieke uitschieter. Opnieuw speelden in eerste instantie economische belangen en boden vooral de procenten van de compensatie-aanbiedingen stof tot politieke discussie.

In de strijd tussen het Franse Aérospatiale en het Italiaanse Agusta, heeft het laatste bedrijf het uiteindelijk gehaald. 28 van de "choppers" worden bewapend met helitow-anti-tankraketten (net nu zowel Gorbatsjov als de NAVO hebben voorgesteld het aantal tanks drastisch te verminderen). Van Coëme werd verwacht dat hij voor de Franse helicopters zou kiezen, maar plots begon hij de Agusta te verdedigen. Een tip van de sluier werd opgelicht toen bekend raakte dat Agusta voor het oprichten van een onderhoudscentrum voor de helicopters in Zaventem, met het Belgische bedrijf Teamco in zee was gegaan. Teamco is eigendom van de Luikenaar Georges Gutelman, vriend van Jean Gol en bekend van de Falasja-transporten. Voor het kleine onderhoud, vooral op militaire vliegtuigen in de Bondsrepubliek, sloot Teamco eerder een akkoord af met de Italiaanse helicopterfirma Agusta. Teamco heeft de laatste maanden bijzonder sterk gelobbyd en zal er zeker toe hebben bijgedragen dat Coëme uiteindelijk voor de Agusta koos. Teamco sloot trouwens ook een samenwerkingsakkoord met Saab af, voor het onderhoud van de helitowraketten die dit bedrijf voor de Belgische helicopters zal leveren. Coëme's verklaring "we hebben van de drukkingsgroepen gewonnen", lijkt in het licht van het voorgaande dan ook behoorlijk overdreven.

Wouter Dambre

Onze politici maken zich in eerste instantie zorgen over in welk landsgedeelte en bij welke ondernemingen hoeveel procent van de compensaties voor een nationale legerbestelling terechtkomen. De dynamiek bij de aankoop van nieuwe wapens verloopt steeds meer onafhankelijk van de Belgische veiligheidsbehoeften en de politiek-militaire argumentatie die ermee verband houdt. Een Guy Coëme die Landsverdediging als een investeringsdepartement in dienst van het industrieel beleid beschouwt, het -onterechte- argument van heel wat politici dat militaire investeringen steeds meer tewerkstelling opleveren, het feit dat het aankoopbeleid zwaar onder de invloed staat van industriële lobby's die teren op overheidsbestellingen: allemaal voorbeelden van een politiek van wapenaankopen die veeleer op economische argumenten dan op een analyse van onze veiligheidsbehoeften is gestoeld.

Inhaaloperatie

Tussen 1975 en 1985 gaf onze overheid gemiddeld 24,2 miljard frank per jaar uit voor de aankoop van militair materiaal. De door de NAVO "aanbevolen" jaarlijkse stijging met 3% van de defensiebudgetten werd door België nooit gehaald; de gemiddelde stijging over de periode 1972-1987 bedroeg 1,37%. Om de verdergaande achteruitgang van de operationaliteit van het Belgische leger (dixit de NAVO) te stoppen, besloot de roomsblauwe regering onder impuls van ridder de Donnée tot een forse inhaaloperatie van 70 miljard voor 1988 en 1989. Stonden onder meer op het boodschappenlijstje: 46 helicopters, modernisering van de Leopard-tank en de Mirage, nieuwe Mistral-luchtafweerraketten en VHF-radio's. Daarenboven diende een beslissing genomen over het al dan niet participeren in de ontwikkeling van een nieuw "Europees" gevechtsvliegtuig.

Over die inhaalbeweging van 70 miljard frank is bij de recentste besluitvorming heel wat afgeruzied. De PS toonde zich een fervent verdediger van de Donnée's voorstel en van de Waalse militair-industriële belangen, terwijl de SP de defensie-uitgaven kost wat kost wilde drukken. Dit alles leverde een cerbaar Belgisch compromis op, met zowel een tevreden PS-minister Coëme, die nu 60 miljard op twee jaar mag uitgeven (wat ruim tien miljard meer is dan wat zijn voorgangers kregen), als een tevreden SP, die claimt ervoor te hebben gezorgd dat de

Openbare diensten

Of de ambtenaren nog een jaar kunnen wachten ?

Op woensdagavond 7 december had de syndicale beweging het initiatief in handen. De zestigduizend betogende ambtenaren hadden de eisen duidelijk geprofileerd: er kon geen twijfel meer over bestaan dat een loonsverhoging van 10% de centrale betrachting is.

In een poging deze gunstige krachtsverhouding met de regering enigszins af te zwakken hadden de socialistische leiders gedurende het weekend sterk gepleit voor matiging. Vooral PS-voorzitter Spitaels stelde het evenwicht in de staatsfinanciën boven de eisen van de ambtenaren. De staking van 20 december bleef echter dreigen. Zonder akkoord legde de regering een ultiem voorstel op tafel. De vakbondsleiders wilden het verdedigen.

- De vakbonden eisten een overeenkomst voor twee jaar, het voorstel van de regering loopt over één jaar.

- De CCOD en de basis van alle vakbonden eisten een loonsverhoging van 10%. De syndicale leiders dachten aan 6% gespreid over twee jaar. Het voorstel voorziet in een verhoging van de loonmassa met 3%. De lonen zelf zullen met 2% worden opgetrokken vanaf 1 september 1989. Het vast gedeelte van het vakantiegeld verhoogt met 6000 F. De over-

levingspensioenen stijgen lichtjes. De vakbondspremie stijgt met 100F in 1987 en 1988, maar de uitbetaling is voor 1989. De toelage voor de syndicale vorming wordt geïndexeerd. Wat de kern van de zaak betreft is de regering dus bij haar standpunt gebleven. De kleine loonsverhoging gaat daarenboven slechts in over tien maanden, zodat de CAO aan de openbare werkgever in 1989 minder dan de helft kost.

- Wat de tewerkstelling betreft, zijn de eisen vaag gebleven. Men vroeg vooral het einde van de wervingsstop. Het voorstel voorziet vervangende aanwervingen voor 2% van de personeelsterkte.

- De andere punten worden doorverwezen naar de sectoriële onderhandelingen. Het is echter niet duidelijk of alle sectoren recht hebben op die bijkomende ronde. Expliciet is er alleen sprake van gemeentepolitie, gevangenisbewaarders en rijks-wacht. Die sectoriële onderhandelingen

zijn slechts gepland voor 1989, met uitwerking in 1990. En de enveloppe ligt vast op maximum een half miljard.

- Ook de al jaren aanslepende regeling voor de compensatie van de operatie 5-3-3 (de eis is de 3% loonverlies te compenseren met 6 bijkomende verlofdagen) wordt naar volgend jaar doorverwezen. Dat zal deel uitmaken van een CAO voor 1990!

In het totaal komt de regering ervan af met 5,5 miljard voor volgend jaar. Veel minder dan enkele andere "dossiers" die de staatsfinanciën nodeloos verzwaren.

Het is opvallend hoe laks de vakbondsleiders na de betoging de "strijd" hebben verdergezet. Alsof ze ten allen prijze een confrontatie met de regering willen vermijden. Een regering die vastberaden op haar standpunt blijft tegen de 800.000 ambtenaren in. Een regering die op de onverdeelde steun kan rekenen van ACW- en SP-politici. Zij zijn bereid hun vakbondsbasis terecht te wijzen. Alleen klein-links roert zich, Agalev blijft opvallend afzijdig. De vakbondsleiders willen liever hun basis, dan hun politieke vrienden teleurstellen.

Eric Corijn

Bent u een beetje workaholic en dol op biepende semafoons? Begeef u dan snel naar St-Agatha-Berchem en meldt u als oproepkracht bij de lokale GB-Maxi. Elk moment van de week, tussen 7 en 21 uur is (misschien) goed voor een frisse brok flexibele arbeid. Distributie-marktleider GB heeft inderdaad besloten maar eens werk te maken van die oproepcontracten. Ook al schuilt er een sociaal conflict in - waaraan, spijtig genoeg, ook een botsing tussen vakbonden vastzit.

Traditioneel beheerst de socialistische bediendenvakbond, SETCa-BBTK de syndicale activiteit in de distributiesector. Tien tot twintig procent van zijn leden zouden in die sector werken. Voor de GB-directie is de BBTK dan ook de bevoorrechte sociale gesprekspartner, met wie ze desnoods alléén een CAO afsluit. Wat de BBTK als syndicale marktleider in de sector goed van pas komt.

Wat GB voor ogen staat, is een flexibel contract van gemiddeld 18 arbeidsuren per week, waarin de effectieve prestaties tussen 12 en 36 uur per week zouden schommelen. In deze formule zou de werknemer zich vijf dagen per week tussen 7 en 20 uur moeten beschikbaar houden en zijn dagprestaties zouden tussen drie en acht uur schommelen. Op

De flexibiliteitscampagne van GB

Oproepcontract verdeelt vakbonden

jaarbasis zouden hem gemiddeld 18 uur per week worden gegarandeerd. Voor een bijna permanente beschikbaarheid zou de arbeidskracht een loonsupplement van 10% krijgen, zodat hij per maand zo'n 15.500F netto zou verdienen (1000F minder dan een alleenstaande die het bestaansminimum "geniet". In dit systeem bestaat de mogelijkheid dat iemand 65 uur beschikbaar is en voor slechts 12 uur effectieve arbeid beloond wordt. Wat voor GB nog maar een begin is. Nu reeds loopt in St-Agatha-Berchem een experiment met oproepcontracten van nul tot 36 uur. De catastrofale weerslag op vrije tijd en gezinsleven ligt voor de hand. Toch aanvaardde vorig jaar BBTK een CAO voor de centrale opslagplaatsen van GB te Edegem en Kontich, dat een gelijkaardig flexibel werkrooster invoerde. Pikant

daarbij is, dat aan deze CAO een syndicale premie vastzat, die uitsluitend aan BBTK-leden toekomt, omdat alleen BBTK de CAO onderschreef.

De flexibiliteitscampagne van GB maakt deel uit van een vijfjarenplan voor produktiviteitsverhoging. Een derde van de nagestreefde 20% produktiviteitsstijging, zou uit de oproepcontracten moeten resulteren. Dergelijke plannen zijn voor GB geen nieuwtje. Hun decimerende invloed op de tewerkstelling is dat evenmin. Uitgedrukt in full-time equivalent gingen sinds 1980 4.500 van de 23.000 banen bij GB verloren. Het huidige produktiviteitsplan zou, ondanks toenemende bedrijfs-expansie, opnieuw 1.400 banen tenietdoen.

Gelukkig is de invoering van deze nieuwe oproepcontracten bij GB nog lang niet zeker. Ernstige juridische hinderpalen belleten momenteel hun invoering. Bovendien is er syndicaal verzet. Uitgerekend op "winkelzondag" 18 december (kerstkoopjes!) manifesteren de christelijke centrales van de distributiesector in de Antwerpse winkelstraten. En ook aan de basis van de BBTK rommelt het. Gelukkig, want de flexibiliteitsrage verdient een eensgezind offensief antwoord, elke dag.

Jef Vermaere

De Vereniging van Vlaamse Studenten (VVS) viert feest. Een gouden jubileum is niet mis voor een studentenorganisatie met een actieve, bewogen en vaak verscheurde geschiedenis.

In 1938 ging VVS van start vanuit een eerder studentikoze en flamingante invalshoek. Dit bleef jarenlang een leidraad, met climaxen in 1958 (onder leiding van voorzitter Wilfried Martens en ondervoorzitter Willy Claes -waar hebben we die combinatie nog gezien?!) en 1962-69 (Leuven Vlaams). Vanaf 1959 begon VVS meer te werken rond de "democratisering van het onderwijs". Daartoe bouwde men een syndicale werking uit, wat zich uiteindelijk zou uiten in de samensmelting met de Studentenvakbeweging. VVS werd aldus VVS-SVB. De VVS-strijd van de jaren zestig, met als klapstuk het voorzitterschap van Paul Goossens in '68, leidde tot de splitsing van de twee vrije universiteiten, de verdere uitbouw van de sociale sectoren en studenten-medebeheer in de universitaire beleidsorganen. De achterhoedegevechten van de VVS-incrowd in de jaren zeventig deed deze organisatie behoorlijk wat aan geloofwaardigheid inboeten bij studenten en overheden. VVS was bovendien haar overkoepelende functie verloren, waardoor het slechts een van de vele andere ledenorganisaties werd.

Hoe sterk staat een vakbondsleiding die haar basis wat steun vraagt om de regering ertoe te bewegen dat ze 2% met een half procentje optrekt en nu merkt dat die basis massaal toestroomt en voor niet minder dan 10% de straat wil ontruimen?

Hadden die lui net een goedkope huishoudster, laat dat mens zich toch wel ontvoeren. En kun je nu onder het oog van de camera's en de pers zeggen dat je er geen 200 miljoen voor over hebt? Gelukkig mogen we sinds de belastinghervorming onze tuinman, meid, butler, gouvernante, vertelster, stalknecht en chauffeur aftrekken. Industriëlen en financiers, als u niet wil dat ze uw meid voor uw vrouw aanzien laat dan die meid nooit de deur opendoen met al haar juwelen om. In de gespecialiseerde handel vindt u trouwens tegen billijke prijzen kokette maar herkenbare dienstkledij.

50 jaar

Vereniging Vlaamse Studenten

De eerste coalitie Martens-Claes in '58

Die overkoepelende functie heeft ze anno 1988 teruggevonden. Na de RUG en de VUB lijken nu ook de contacten met andere universiteiten en hogescholen resultaat op te leveren. VVS probeert daarbij alles wat pluralistisch en progressief is samen te brengen in één grote overleg- en werkstructuur.

Het zwakke punt van VVS was -en is nog steeds- het gebrek aan voeling met de studenten in het Hoger Onderwijs buiten de Universiteit. Deze zijn meer verspreid over Vlaanderen, zijn minder georganiseerd en beschikken niet over inspraakmogelijkheden. Jarenlange pogingen vanuit VVS om hieraan iets te doen leverden tot dusver niet bijster veel op.

VVS heeft daarbij slechts één werkings-thema: de verdediging van het recht van elke jongere om het onderwijs van zijn/haar keuze of begaafdheid te volgen, zonder financiële of andere drempels. De laatste betoging die in dat kader plaatsvond, is ondertussen alweer twee jaar

geleden. De huidige studentengeneratie blijkt beduidend minder militant dan die van de jaren '60 en '70. De VVS'ers hebben daar vandaag wellicht gemengde gevoelens over. Zelf behoren ze nog wel tot een sociaal geëngageerde groep binnen het studentenpubliek. Bij gebrek aan respons voor "harde" actie is alle aandacht evenwel verlegd naar het verwerken van dossierkennis, het organiseren van lobbying bij politieke organisaties en overheidsinstellingen, de uitwerking van concrete beleids- en wetsvoorstellen, de uitbouw van de studentenbeweging naar het Europese onderwijs van 1992 toe, en dergelijke meer. VVS heeft oog voor de toekomst, zoveel is duidelijk uit hun huidige voorstellen tot studiefinanciering, de positie van de student na 1992, en dergelijke. Over de manier waarop dit alles moet gebeuren -dient er binnen of buiten de structuren gewerkt?- wordt al ettelijke tientallen jaren gediscussieerd. Bij het VVS-jubileum in 2013 zullen de oudstrijders van '68 en hun opvolgers daar wellicht nog zitten over doorbomen.

Eric Goubin

(NB: bij het overlopen van de lijst de VVS-beheerders sinds 1958 blijkt het merendeel momenteel ofwel minister ofwel Toestanden-medewerker of -aandeelhouder te zijn... VVS, waar mensen van aanpakken weten?)

BELGIE KORT

De SP wil meer dan alleen de individuele burgerrechten in de grondwet hebben. Uitstekend! Als het meezit krijgen we dus na 155 jaar ook ons recht op welvaart en welzijn, op arbeid en bestaanszekerheid, op sociale zekerheid, op sociaal overleg en collectief optreden, op gezondheid, vrije tijd, culturele en sociale ontplooiing, op wonen en rechtsbijstand. De Volksunie wil er het recht op privacy aan toevoegen. Prachtig! En als Agalev nu ook nog denkt aan ons recht op een beetje stilte en alleen zijn, op wat ruimte en zuivere lucht, dan zou alles bijna volmaakt zijn. Grondwettelijk papier is verduideligd. Ondertussen hebben politieke vluchtelingen nog altijd geen Beroepscommissie en migranten geen Regeringscommissaris. Dat vereist geen tweederde meerderheid. Een banaal koninklijk besluit volstaat.

Dehaene erkent dan weer ons "recht op individuele verplaatsing". Aan ons heilig recht om elke zaterdag onze auto te wassen raakt hij niet. Als we er maar al wat

minder mee wilden rijden. Om de beurt bijvoorbeeld en mits te betalen voor parkeerplaatsen en snelwegen. Komt in orde! Zeker nu op 1 januari het openbaar vervoer 5% duurder wordt.

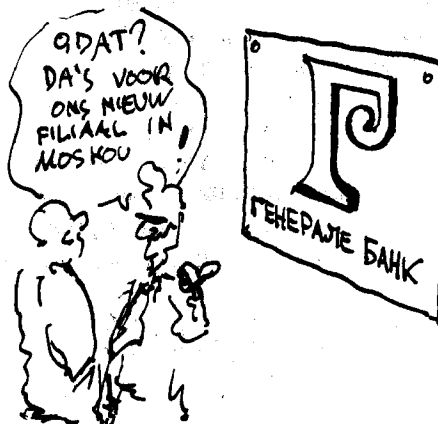
Bij hun oprichting werden het Nationaal Comité voor Elektriciteit en Gas, het Comité voor de Energie en al die andere controle- en inspraakorganen begroet als sociale veroveringen. Vandaag moet de regering privé-studiebureaus betalen om te weten dat de elektriciens ons schaamteloos voorliegen over de kostprijs van de kernenergie.

Gedaan met onheuse opmerkingen over onze volkseigenen socio-biologen Filip Dewinter en Adolf Gerannemans: hun kinderen lezen mee. Ze kunnen ze toch niet zoals Mobutu het land uitzetten.

(kd)

Koorts in de banksector

Toen de strijd om de Generale begin 1988 nog in volle hevigheid woedde, besloot de leiding van de Generale Bank ineens tot een gekruiste participatie met de Nederlandse AMRO-bank. Dat gebeurde niet alleen met de bedoeling te ontsnappen aan De Benedetti, maar ook om een oud samenwerkingsverband nieuw leven in te blazen. In het Europa van 1992 zal immers geen plaats meer zijn voor banken die enkel op een nationale markt opereren.

lig te worden, zeker als de roerende voorheffing in België daalt tot 10 procent. Een ritje naar Luxemburg wordt dan minder aantrekkelijk en het vluchtkapitaal zal naar België terugkeren. Toch blijft Luxemburg lokken. Zo is het kapitaal van de gezamenlijke arbeidersbeweging niet vies van een speculatieve gok. BAC (katholieke arbeiders) en CODEP (spaarbank van de socialisten) namen vorig jaar samen met de staatsbank ASLK een gezamenlijk belang in de Luxemburgse Banque Universelle et Commerciale du Luxembourg (BUCL). Dat ook de ASLK internationaliseert is niet nieuw. De ASLK heeft de smaak te pakken. Ze heeft onlangs in Luxemburg zelfs een gespecialiseerde verzekeringsdochter verwekt onder de naam CGER-Lux.

Filialen

Niet alle kleinere Belgische spaarbanken zoeken het voorlopig in Luxemburg. Sommige hebben daar geen behoefte aan,

De samenwerkings- en fusiekoorts heeft inmiddels om zich heen gegrepen. Voor de Bank Brussel Lambert (BBL) en voor Paribas Bank is er geen vuiltje aan de lucht. Deze twee depositobanken behoren immers elk tot een internationaal imperium. De BBL zit in het netwerk van de Waalse financier Albert Frère. Paribas Bank is een dochter van het Parijse Paribas. Alleen de Kredietbank zoekt tot op heden nog vruchteloos naar huwelijkspartners in het buitenland. Lange tijd tippte men op de Nederlandse Middenstandsbank, doch die "meedenkbank" huwde inmiddels met de Nederlandse Postbank en kijkt dus de kat uit de boom.

CVP

Voor in de wereld van de kleine spaarbanken is er nogal wat onrust. Zij beheren vooral deposito's en verlenen op bescheiden schaal enige dienstverlening. Ze groeiden de laatste jaren sterk omdat ze een hogere rente boden dan de depositobanken. Die vette jaren zijn voorbij. Ook de spaarbanken moeten nu uitzien naar buitenlandse bondgenoten of zich door Belgische groepen laten overnemen. Een mooi voorbeeld hiervan is de samenwerking die de spaarbank BAC sloot met de Banco Hispano-Americano uit Madrid om samen de Brusselse vestiging van de Continental Illinois Bank of Chicago over te nemen. Voor BAC is dat een gouden zet. De Hispano-Americano behoort immers tot het Europese netwerk waartoe ook het Crédit Lyonnais en de Banco di Roma behoren. De Banco di Roma wordt in België vooral door CVP'ers beheerst. Onder hen telt men ex-politicus graaf Adhémar d'Alcantara. De BAC, een loot aan de stam van de katholieke arbeidersbeweging, wil op die manier de arbeiders die naar Spanje op vakantie gaan meer diensten aanbieden.

Arbeidersbeweging

Ook de CERA, de centrale spaarbank van de Boerenbond, zoekt een internationale poot om op te staan. Daarom besloot de CERA het vluchtkapitaal van de Belgische tandartsen op te vangen door samen met de Luxemburgse Caisse Centrale Raiffeisen (CCR) in Luxemburg een filiaal te stichten. Helaas, maar deze Luxemburgse constructie lijkt in het toekomstig eengemaakte Europa fiscaal overtol-

omdat ze eigenlijk filialen zijn van grote financiële groepen. EURAL Spaarbank behoort tot de groep Paribas. HSA Spaarcentrale is onderdeel van de groep Almanij-Kredietbank, IPPA van verzekeraar Royale Belge en Minerve van het Italiaanse verzekeringsconcern Assicurazioni Generali. UNISPAR behoort tot de Franse verzekeraar Urbaine UAP en de Bank Brussel Lambert.

Behalve de kleine spaarbanken zullen ook de onrendabele vestigingen van Amerikaanse banken verdwijnen. De verkoop van het Brusselse filiaal van de Continental Illinois National Bank of Chicago is immers geen geïsoleerd feit. Want nu is ook de Chase Handelsbank in de aanbieding. Dit omdat de eigenaar, de Chase Manhattan Bank, zich terugtrekt uit het handelskrediet. Chase Manhattan zoekt het voortbestaan in de branche van de "merchant banking".

Vertrouwen

Sinds de Franse Groep Suez bij de Generale de plak zwaait, bereiken via de nieuwe directeur Hervé de Carmoy allerlei raadgevingen ook de Generale Bank. Deze laatste is voor ongeveer 20 procent eigendom van de Generale. Welnu, de Groep Suez ziet graag dat de Generale Bank met de Banque Indosuez zou samenwerken. Dan kan het Brusselse filiaal van Indosuez, voorheen de Benelux Bank, dicht. Dat zint vooral de Nederlandse AMRO-bank niet. Deze laatste is nu bang dat het huwelijk met de Generale Bank op springen staat en dat de afslanking van het AMRO-filiaal in Antwerpen overijld gebeurde. Suez begrijpt de internationaliseringsstrategie van de Generale Bank niet. Tegen alle gewoonten in kocht de Generale Bank onlangs een meerderheidsparticipatie in een buitenlandse bank: de Compagnie de Gestion et de Banque Gonet, met vestigingen in Lyon en Genève. Deze bank, een ex-filiaal van het Crédit Suisse, is gespecialiseerd in vermogensbeheer, wat betekent dat zij vooral werkt met rijke klanten in een sfeer van "vertrouwen". Volgens de Generale Bank ontbrak het specialisme van "private banking" nog in het pakket van de instelling. Dat klopt, maar is deze specialisatie niet beter in handen van de Groep Suez zelf?

Henry Anglade

Welke kant kiest Rocard?

Overal in Europa waar de socialisten na een quarantaine opnieuw meespelen in de regering en mits luttele correcties een neoliberaal beleid verder zetten, komt er herrie van. Meestal zijn het de openbare diensten en bedrijven die een voorhoederol spelen in de acties van de werknemers voor koopkrachtverhoging. Zo gebeurt het in België, Griekenland, Spanje, Italië en vooral in Frankrijk, waar zelfs het prestigieuze Louvre gedurende geruime tijd de deuren sloot. Zijn de socialistenvervloekt?

Het zal wel juist zijn dat de ondersteuning van de stakingen door CGT en communistische partij (PCF) een rol speelt, maar daarom zijn beide organisaties nog niet in staat om op eigen kracht acties van deze omvang, verscheidenheid en duur te teleguide. Een meer plausibele verklaring van de gebeurtenissen is dat grote delen van de bevolking de politiek van de "rigueur" moe zijn nu de winsten van de bedrijven de pan uitswingen en notabene een socialistische regering een politiek van fiscale voordelen ten aanzien van de privé-sector voert, gekoppeld aan matiging voor de loontrekkenden "om de grote evenwichten niet te verstoren". Immers, sinds 1983 is de koopkracht gemiddeld 4% gedaald - en dat is een geflatteerd percentage voor de laagste inkomsterwijl zowel de winsten als de speculatie op korte termijn verdriedubbeld zijn sinds 1981. Daarenboven bengelt Frankrijk aan het staartje van het Europese peloton inzake groei van de loonkost.

Nerveus

Precies het gegeven dat groepen die overwegend tot het linkse electoraat behoren hun verwachtingen niet vervuld zien door een PS-regering en daartegen reageren, maakt de beleidslui nerveus. Enerzijds omdat ze vrezen dat aan de linkerkant van

Sedert pakweg drie maanden ontsnapt geen enkele Franse openbare dienst of bedrijf aan stakingsacties of betogingen, terwijl de privé-economie evenmin gespaard blijft van verspreid opflakkerende conflicten. Nadat de post, het spoor, het onderwijs, de sociale zekerheid, de verpleegkundigen, Air France, de gevangenisbewakers, de journalisten van de openbare omroepen van zich lieten horen, cumuleerde het ongenoegen in een weken aanslepende staking bij het Parijse stads- en streekvervoer (RATP). De ontregeling van het publieke leven in de hoofdstad verstoortte zodanig de politieke klasse dat de socialistische regering het nodig vond het leger in te zetten om met vrachtwagens de metro te vervangen. Doch, wat vlak na de oorlog nog lukte, leidde anno 1988 tot steeds grotere verwarring. Gevaarlijker dan de voor de media opgevoerde vaudeville zijn evenwel de door PS-ministers gelanceerde bedenkingen over het beperken van het stakingsrecht bij wet, hoewel dit in de Franse grondwet ingeschreven staat. Al even dubieus is de wijze waarop de regering, net als de rechtse en uiterstrechtse oppositie het "ongenoegen van het publiek" bespeelt. Twee pogingen om manifestaties van "ontevreden gebruikers" door de straten te laten trekken, draaiden echter uit op een complete flop. Inmiddels wordt van regeringszijde weinig gedaan om aan de eisen van de ambtenaren en arbeiders in de openbare sector tegemoet te komen, hoewel sommige ministers en zelfs premier Rocard beweerden begrip te hebben voor de bekommernissen van de actievoerders.

Communistische agitatie

Het dient gezegd dat de eisen van het stakende RATP-personeel, om het enkel bij dit voorbeeld te houden, niet direct bescheiden zijn. Naast een verbetering van de werkomstandigheden en de kwaliteit van de dienst vraagt het een loonsverhoging van 1000 Franse frank per maand voor alle personeelscategorieën. Voor de modale agent komt dit neer op een koopkrachtverhoging van om en bij de 15%. Het hoeft dan ook geen verbazing te wekken dat ongeveer 80% van het RATP-personeel het regeringsvoorstel verwierp, dat een loonsverhoging van 2,2% en enkele specifieke maatregelen per categorie omvatte. Dat dit standpunt gesteund werd door de CGT en niet door de vier andere vakbonden, gaf voer aan de reeds langer verkondigde stelling dat de niet aflatende acties het gevolg zijn van communistische agitatie.

het politieke spectrum stemmen zouden terugvloeien naar een PCF die blijkbaar haar ergste crisis achter de rug heeft. Anderzijds omdat de burgerlijke partijen (RPR, UDF en UDC) van de sociale onrust gebruik maken om eensgezind langs de rechterkant het PS-electoraat binnen te breken. Met de gemeenteraadsverkiezingen in het verschiet, bevindt de PS zich dus in een zeer oncomfortabele positie, temeer daar ze op nationaal vlak niet over een meerderheid beschikt en dus meer dan eens aangewezen is op parlementaire steun van links of rechts.

Linkse frontvorming?

Momenteel schijnt Rocard het moeilijk te hebben om een consistente houding te bepalen en tracht hij de PCF-boot af te houden. De discussie over linkse frontvorming bij de gemeenteraadsverkiezingen waarop de PCF aangedringt, is reeds meermaals verschoven en zal begin januari zeker niet van een leien dakje lopen. Vooral niet nu de communisten zich gesterkt voelen - "de communisten verheugen zich over de bewustwording van de werkers dat er een andere keuze mogelijk is", schrijft *l'Humanité* door de sociale beweging. Dat alle partijen het "communistische beest" nog maar eens van stal halen, lijkt de CGT en de PCF eerder te plezieren dan te vervelen. Met nauwelijks verholen pret vindt Martine Bulard in het dagblad van de partij dat logica en samenhang niet de eerste kwaliteiten zijn van de politici en hun getrouwe media: "Pas enkele weken geleden kondigden ze de zekere dood aan van die archaische Parti Communiste, die voorstelde het levensminimum op te trekken tot 6000F, de openbare sector verdedigde of opkwam voor tewerkstelling. Nu de strijd uitbreiding neemt, zien ze de PCF overal de opstand uitlokken."

Er is gezegd dat de communisten de acties misbruiken om de PS onder druk te zetten naar de gemeenteraadsverkiezingen toe. Er is evenzeer gezegd dat de PS geen socialistische politiek wil voeren en naar coalities met respectabel rechts lonkt. Zeker is dat het nog steeds niet botert tussen de componenten van de vroegere linkse unie en dit zou in heel wat steden en gemeenten in de kaart van RPR en UDF kunnen spelen. De PS staat voor een verscheurend dilemma. Niet omdat de socialistenvervloekt zijn, wel omdat het hen ook in Frankrijk zo moeilijk valt een kant te kiezen.

Daarmee spelen ze allicht in de kaart van het extremistische Janatha Vimukthi Peramuna (JVP), een Singalese partij die zich onlangs specialiseerde in geweld tegen de Tamil-minderheid. De JVP heeft de SLFP zwaar geïnfilteerd en slaagde erin om het openbare leven in Colombo met stakingen te verlammen. Het is ook onder druk van de JVP dat zowel Premadasa als Bandaranaike het in 1987 met India afgesloten militaire akkoord graag zouden opzeggen. In 1987, toen de regering de gewapende opstand van de radicale Tamils in het noorden en oosten niet meer de baas kon, kreeg India toestemming om met 50.000 soldaten de opstand neer te slaan. Die soldaten zijn inmiddels als "vredesmacht" nog altijd in Tamil-land gelegerd en zorgen voor veel spanningen tussen de diverse Singalese partijen.

Ook willen beide kandidaten de provinciale autonomie, die de huidige UNP-president Junius Jayewardene aan de Tamils -en dit onmiskenbare onder Indische druk- toekende, afschaffen.

Vergelijk

Toevallig of niet, maar in november zijn in die autonoom ge worden provincies met een Tamil-minderheid verkiezingen gehouden. De opkomst was ruim en het front van de gematigde Tamils verwierf zonder strijd een ruime meerderheid. Daaruit kan men opmaken dat het radicalisme van de ontwapende Tamil Tijgers (LTTE), die tot boycot hadden opgeroepen, elke mas-sabasis ontbeert. Tijd dus om voor een vergelijk te ijveren. Helaas, die overtuiging wordt niet gedeeld door de extremisten aan beide kanten. Het geweld is daarom de jongste maanden slechts toegenomen, dit met de evidente bedoeling de komende verkiezingen te verstoren.

Tamils en Singalezen hebben sinds de onafhankelijkheid in 1948 nooit in harmonie kunnen samenleven. Toen de regering van Sri Lanka het Engels als officiële taal afschafte, werd de Tamil-taal niet naast het Singalees als volwaardige bestuurstaal erkend. De Singalese meerderheid deed alsof de Tamils "vreemdelingen" waren. Want de Tamils spreken niet alleen een andere taal, het zijn op de koop toe hindoes die in toene-mende godsdienstige onmin met de boe-dhistische meerderheid leven.

Smeltkroes

Sri Lanka is een grote smeltkroes van volkeren. Met bij voorbeeld een islamiti-

Presidentsverkiezingen op Sri Lanka

Het Ierland van de Indische Oceaan

In de verkiezingsstrijd om het presidentschap staan op Sri Lanka de twee grote Singalese partijen, de regerende United National Party (UNP) en de oppositionele SLFP (Sri Lanka Freedom Party) tegenover elkaar.

De kandidaat van de UNP is premier Ramasinghe Premadasa, terwijl de SLFP mevrouw Sirimavo Bandaranaike in de strijd heeft gebracht. Het verschil tussen de programma's van beide presidentskandidaten is miniem: ze willen allebei het Tamil-probleem hardhandig "oplossen".

sche minderheid die vooral in de Tamil provincies woont. Er leven ook christenen en afstammelingen van de Portugese, Hollandse en Britse overheersers. Voorts is er buurland India. Daar wonen nog 45 miljoen Tamils; tien maal meer dan in Sri Lanka. Deze Tamils hebben veelal familieleden in Sri Lanka. Deze Indiase Tamils komen op voor de verdrukte volksgenoten telkens er rassenrellen in Sri Lanka uitbreken. De Indiase diplomatie kan dan niet passief blijven toekijken.

De Tamils leven vooral in het arme noorden en oosten, het "droge Ceylon". De Singalese meerderheid woont in het westen en domineert ook het binnenland, waar de meeste plantages gevestigd zijn. De plantage-economie, die dateert uit de Britse tijd, heeft altijd beroep gedaan op Tamils uit India. Vooral deze Tamils werden als vreemdelingen beschouwd. Zij kregen na de onafhankelijkheid in 1948 niet de Singalese nationaliteit en werden geacht naar India terug te keren. Doch tien jaar geleden kende de UNP-regering aan deze Tamils de Sri Lankese nationaliteit toe. De vakbondsleider van de Tamils kreeg onmiddellijk een ministerportefeuille: hij bracht voor de UNP een blok van 200.000 nieuwe kiezers aan. Dat de

UNP ook over een arbeidersbasis in de steden beschikt, is niet zo verwonderlijk. Handig clientelisme en een eigen vakbeweging lokten de baantjesjagers het staatsapparaat binnen.

De UNP heeft steeds de kaste van de grondbezitters vertegenwoordigd, maar haar heerschappij werd al snel betwist door de SLFP geleid door de clan van Bandaranaike die tevens de "nationale bourgeoisie" vertegenwoordigt. De SLFP slaagde erin om de sociaal-democraten en de communisten in een Verenigd Front samen te brengen en in de jaren zestig een parlementaire meerderheid te veroveren. Plantages, banken en transportondernemingen werden genationaliseerd en de regering van Bandaranaike koos voor een neutralistische koers. Doch de SLFP verwierf nooit een duurzame hegemonie en maakte van het "communisme" (Aziatische variant van het "tribalisme") een strijdros. Hierdoor zakte de SLFP in het moeras van het Singalese chauvinisme weg. De internationale economische crisis deed de rest. In 1977 verloor Bandaranaike dan ook de verkiezingen van de UNP.

Oppositie uitgeschakeld

De nieuwe UNP-regering liep in de pas van het IMF en de Wereldbank. Ze liberaliseerde de economie, mikte op het toerisme en een belastingsvrije zone om buitenlandse investeerders te lokken. Voorts regeerde de UNP autoritair door de parlementsverkiezingen op te schorten en ex-premier Bandaranaike haar politieke rechten te ontnemen. De oppositie was uitgeschakeld. Ook de UNP speelde de kaart van het "communalisme" uit. De liberalisering trof vooral de Singalese kleine handelaars en ondernemers. De tijd was rijp voor nieuwe rassenrellen. In 1983 richtten Singalese extremisten een ware slachting aan onder de Tamil-minderheid in Colombo, met medeweten van politie en leger. De Colombo-Tamils waren niet alleen talrijk onder de havenarbeiders en de vuilnismannen, maar ook in de handel en de vrije beroepen. De liberale politiek had vooral deze laatsten welvaart gebracht. De Tamils zijn nu bang dat na de presidentsverkiezingen dit racistische geweld weer zal opblazen en dat het leger dan de macht zal grijpen. Anderen vrezen eerder een opdeling van het eiland naar Iers model. Op Sri Lanka zullen de verkiezingen van 19 december niets oplossen.

André Mommen

Het was vooraf aangekondigd: Gorbatsjov zou een kerstcadeau voor de mensheid meebrengen naar de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Het werd een aanbod tot eenzijdige vermindering van de troepensterkte met 500.000 manschappen. Uit het Europese deel van de Sovjetunie en haar Europese bondgenoten zullen bovendien 10.000 tanks, 3.000 artillerie-systemen en 800 gevechtsvliegtuigen verdwijnen. De Sovjetdivisies krijgen een louter defensief karakter, aldus Gorbatsjov.

Nato-kringen reageerden vrij gereserveerd: hoewel verheugd dat Gorbatsjov het numerieke overwicht van het Warschaupact toegaf, beklemtoonden zij de betrekkelijke waarde van zijn voorstellen. (Worden enkel de versleten tanks teruggehaald? Welke soldaten worden teruggeroepen? Zij die de oogst mee binnenhalen en geen bedreiging vormen?) Maar bovenal vreest de Nato de publieke opinie in West-Europa, die zich nog verder zou afkeren van een modernisering van de eigen bewapening. Zo vreest Henry Kissinger dat de VSA nog meer uit Eurazië wordt gedreven. Maar voor de rest vrij positieve reacties. Gorbatsjov kon dat steuntje best gebruiken tegenover zijn volk. Zijn economische hervormingen hebben nog niet tot de gewenste resultaten geleid. Zo

Tussen Moskou en Peking ontstaat een nieuwe liefde nu beide tegenstrevers voor volgend jaar een ontmoeting op het hoogste niveau hebben afgesproken. De oude grensgeschillen zijn weggeschoven als infantiel gezwets uit een periode dat men diplomatieke spijkers op laag water zocht. Peking heeft zich inmiddels ook verzoend met het bestaan van Buiten-Mongolië, tot voor kort afgeschilderd als een vazal van Moskou en als een te integreren onderdeel van het oude China.

Chinezen en Russen willen ook orde op zaken stellen in Indo-China. China wil direct met Vietnam onderhandelen indien dat laatste land zijn troepen uit Cambodja terugtrekt. Inmiddels zijn ook de Vietnamese troepen uit Laos op weg naar huis.

De pacificatie van de hele Aziatische regio is daarmee op de rails gezet nu ook in Afganistan en Pakistan de normalisatie op de agenda staat. De Russen willen immers hun aftocht dekken door recht-

Gorbatsjovs jongste ontwapeningsvoorstellen Kinderwagens in plaats van tanks

bleven harde commentaren niet uit bij zijn bezoek -in september- aan het Siberische Krasnojarsk: "We hebben geen worst en zelfs geen warm water." Verder lijkt het zo geprezen zelfbeschikkingsrecht der volkeren een nagenoeg onoplosbaar probleem: "L'empire éclaté" schreef de sovjetologe Helène Carrère d'Encause tien jaar geleden.

Vandaar dat Gorbatsjov een makkelijk buitenlands succes wilde boeken. Het lijkt makkelijker om de zogenaamde regionale conflicten op te lossen en voorstellen tot ontwapening te doen dan het machtsmisbruik van de bureaucratie of de atomisering van de arbeidersklasse te doorbreken. Maar Gorbatsjov beseft al te goed dat een drastische inkrimping van de militaire uitgaven absoluut noodzakelijk is om zijn modernisering door te voeren. Volgens experts gaat zowat 20% van het Sovjet-BNP naar defensie.

Mits behoud van een redelijke defensie wil Gorbatsjov een overheveling van de defensie-uitgaven naar de burgermaatschappij.

Toen Brezjnef in 1971 op het 24ste partijcongres meedeelde dat 42% van de output van de militaire industrie ten dienste stond van burgerdoeleinden, werd hij door Amerikaanse strategen niet ernstig genomen. Ze zouden in een bewapeningswedloop de Sovjetunie wel op de knieën krijgen.

Nu is die integratie van defensie en burgerlijke industrie een centraal punt in Gorbatsjovs plannen. Defensie is nagenoeg de enige sector waar de kwaliteitsnorm het best overeenkomt met de wensen van de consument, in dit geval het leger. De burgerlijke consumptie moet dezelfde eisen stellen. Zo produceert de luchtvaartindustrie nu reeds kinderwagens en stofzuigers en zijn de beste films en cameralenzen afkomstig uit de militaire industrie. In hun verzet tegen de perestrojka heeft Gorbatsjov vorige week een punt gescoord tegen de militairen. Zijn voorstellen tot eenzijdige ontwapening gingen gepaard met de "toevallige" pensionering van de chef-staf van het leger, maarschalk Sergei Achromejev. Hoewel medestander van Gorbatsjov gingen de nieuwe voorstellen hem te ver. Wordt binnenkort de huidige minister van Defensie Yazov -tevens plaatsvervangend lid van het Politburo- door een burger vervangen?

Dirk Diels

WERELD KORT

streeks met het nogal verdeelde fundamentalistische Afghaanse verzet te onderhandelen. Die rugdekking krijgen ze ook gedeeltelijk van de nieuwe Pakistaanse premier Benazir Bhutto.

Bhutto wandelt inmiddels op eieren. Ze heeft als minister van Buitenlandse Zaken de ex-generaal Yaqub Khan gehandhaafd. Deze keuze betekent een knieval voor Washington. Bhutto is geduldig. Ze hoopt allicht dat, als per 15 februari 1989 de laatste Russische troepen Afghanistan hebben verlaten, het tijd is voor een meer neutralistische koers. Pakistan werd tot voor kort niet alleen volledig gesteund door de Verenigde Staten, maar ook door China. De buitenlandse perestrojka brengt de utopie naderbij.

Van die utopie zijn bijvoorbeeld de Portugese communisten allerm minst gediend. Op hun laatste partijcongres herkozen ze

opnieuw de bejaarde Alvaro Cunhal, sinds 1961 secretaris-generaal van de meest "stalinistische" communistische partij van West-Europa, tot hun leider. Maar ditmaal had Cunhal eerst een klein opstootje in eigen gelederen moeten neerslaan. Cunhal kon ook niet beletten dat José-Luis Judas (de naam doet er niet toe) van de machtige communistische vakbond openlijk de verkalkte strategie van de PCP hekelde. De PCP gooide daarom wat ballast uit door het bestaan van de EG te erkennen en de burgerlijke vrijheden en de persvrijheid niet langer meer als ketterijen te beschouwen.

Georges Marchais was met een sterke Franse delegatie aanwezig op het PCP-congres. Volgens Marchais zijn de communistische partijen volledig vrij in het bepalen van hun koers en hoeven zij de uit Moskou aangeprezen perestrojka niet onvoorwaardelijk te aanvaarden. Dat klopt, want de communistische partijen doen dat, door liefst geen openlijk debat te voeren over perestrojka en glasnost.

(am)

Studio Peer is eigenlijk Fred Delfgaaw. In 1986 kreeg hij de Nederlandse kindertheaterprijs, de Hans Snoekprijs, voor zijn baanbrekend werk in de drie jaar van zijn optredens. Dit jaar was hij weer genomineerde met zijn *Raam zonder Uitzicht* een bewerking van Becketts *Eindspel*. De naam studio Peer houdt hij over van zijn eerste produktie, een bewerking van Peer Gynt *Wolkenjas*. Macbeth van Shakespeare transformeerde hij in *Droom*. De *Storm* werd *Weg van Waan*. Shakespeare en Beckett voor kinderen, het klinkt ongehoorlijk maar als je het ziet denk je, ja dat kan, zeker op die manier waarop visuaaliteit en inhoud elkaar aan- en invullen.

Toestanden: Hoe komt het dat iemand zo gedreven wordt klassiekers voor kinderen om te zetten?

Fred Delfgaaw: Het is een uitdaging hé. Vroeger zat ik op zo'n vrije school, de Daltonschool, maar ik had moeite met die vrijheid, die vrijblijvendheid. Ik functioneerde, hoe gek het ook klinkt, veel beter op een school waar ik ageren kon tegen de gevestigde orde, tegen de normen en waarden die MEN voor MIJ had opgesteld. Binnen dat gevecht werd ik enorm creatief en vond altijd de meest krankzinnige oplossingen voor allerlei uitvluchten. Tja, waarom Beckett, en geen Roodkapje of Tijl Uilenspiegel? Iedereen doet dat al, en ik heb altijd de behoefte om op te vallen in iets dat nog niet gedaan is. Ik wil ook heel graag laten zien dat een mens meer kan dan dat ene waar hij goed in is. Ik werk als acteur en je ziet me als poppenspeler, ik probeer een zo groot mogelijk scala van stemmen te ontwikkelen, niet alleen technisch, maar ook verschillende karakters. Ik streef naar een combinatie van hoogwaardig amusement en kwaliteit.

Wil je ook niet de scheiding tussen volwassenen en kindertheater opheffen?

Fred Delfgaaw: Ik zelf heb die keuze niet gemaakt dat ik tot het hokje kindertheater behoor. Ik speel niet alleen voor kinderen! Ik zou zo graag terug willen naar de oerbron van het theater. Toen het theater nog totaaltheater was, zonder noemers, zonder hokjes, zonder grenzen. De riten, de mensen trokken zich terug achter de heuvels en speelden daar met de maskers, wie zingen kon die zong, wie poëzie kon maken, maakte poëzie, alles in één context van iets uitdragen. Ik wil terug naar het begrip dat men geen enkel onderscheid meer maakt, van dit is dans en dit is

Gesprek met Fred Delfgaaw van "Studio Peer"

Beckett en geen Roodkapje

In de komende weken en maanden toert studio Peer uit Nederland weer in Vlaanderen rond, met in februari een hele retrospectieve van zijn werk. Theater met poppen, Shakespeare en Beckett voor kinderen en volwassenen samen. Het kan.

moderne dans, en dit is bewegingstheater, en dit is poppentheater, en dit is kindertheater. Ik word daar niet goed van! Ik zou zo graag willen dat de zaal gevuld is van kinderen van 6 tot volwassenen van 106, en dat probeer ik door de sterke aanwezigheid van het beeld, en door de sterke aanwezigheid van de inhoud. De volwassenen begrijpen de problematiek, de kinderen begrijpen het misschien niet, maar ze voelen het wel aan.

Ik heb dan ook de indruk dat volwassenen meer moeite hebben met de stukken, dan de kinderen.

Fred Delfgaaw: Het is opvallend hoe groot de verschillen kunnen zijn in de reacties van de volwassenen en die van de kinderen. Volwassenen houden zich na de voorstelling nooit bezig met wat ze zelf ervaren hebben, en vragen zich af of het kind het wel begrepen heeft. Net alsof hij er zelf niet was. Jammer is dat, want hij zit er niet namens het kind, maar namens zichzelf. Het kind kan dan zelf wel uitleggen wat het gevoeld heeft, maar in de briefjes die we achteraf van kinderen krijgen, merken we dat kinderen constateren dat *Raam zonder Uitzicht* voor hen een stuk is dat gaat over eenzaamheid, en dat is ook zo. De kinderen ervaren die gevoelens van het stuk veel sterker, de volwassenen willen nog veel te veel normeren. Dat ze die kinderen toch met rust laten!

Jouw poppen zijn geen archetypen, zoals je bij sommige poppentheaters wel ziet. Het zijn ook geen typetjes, maar ze vormen echte karakters.

Fred Delfgaaw: Ja, wel karakters die

weliswaar een sterke karikaturale werking oproepen, maar toch een soort levensleed in zich dragen. Het gebeurt heel vaak in het poppentheater dat de poppen vervangende acteurs zijn, dat ze louter hulpmiddelen van de acteur of manipulator zijn om een verhaaltje te vertellen. Wat ik het boeiende van poppenspel vind, is dat je er allerlei dingen mee kunt visualiseren. Zoals in Macbeth, krijg je een visualisering van de eigenschappen die in hem zitten. De baby is de factor onverzadigbaarheid, de gier is de factor mannelijkheid, stoer en macho en daardoor domheid, de zonen van de koning zijn het satanische, de lafheid, de gemakzucht. De vos is de sluwheid, de geraffineerdheid, allemaal factoren van Macbeth.

Plannen?

Fred Delfgaaw: Ik wil het liefst ieder seizoen het publiek op een verkeerd been zetten. Ik ga elk jaar op zoek naar andere mensen om samen te werken. Dit jaar doe ik met Koos Elfering als acteur het stuk van Beckett. Mijn volgende produktie zal ongetwijfeld gaan lijken op *Raam zonder Uitzicht*, maar met een ander onderwerp. En daarna ga ik weer solo. Iets nieuws voor mij doen, met filmintegratie of zo. Toen ik pas theater maakte, wilde ik heel erg veel doen, op toneel. Het enige dat ik nu nog wil is heel veel verschillen, verschillende mogelijkheden laten zien. Naarmate ik langer theater maak, merk ik dat ik op toneel de behoefte heb steeds minder te doen, maar wel constant het publiek vast te houden. Minder effecten, maar steeds zuiverder, terug naar de oervorm. Terug naar de elementaire magie. De kracht zit niet in wat er te zien is, maar in wat de acteur laat zien. Een goede acteur, een goede podiumkunstenaar is iemand die in staat is continu jouw fantasie te activeren, in de zuiverste zin van het woord. Hoe meer beelden hij bij jou kan oproepen, hoe minder hij in zijn handen hoeft te hebben om het jou te laten zien.

Geef toe, een mooi slot van dit interview.

Fred Delfgaaw: Ja, zoals Beckett zegt: "Het was mooi gezegd, maar ik ben benieuwd wie ik morgen weer zal ontmoeten".

Tuur Devens

Op 23 en 24 december in Brussel met *Weg van Waan* en *Droom* en van 25 tot 27 januari in Genk met *Wolkenjas*. In februari in verschillende Vlaamse steden met een retrospectieve van 13 tot en met 15 februari in Neerpelt, en van 17 tot en met 19 april in Hasselt.

Het ik-personage in Giorgio Manganelli's *Uit de hel (Dall' inferno)* bevindt zich op een dag in een toestand die men redelijkerwijs als "dood" moet beschouwen. Hij moet wel dood zijn, anders is de wisseling van oord immers niet te verklaren? "Wat houdt de dood dan topografisch gesproken in? Ik herinner mij oude doctrines en lijdzame stemmen, die mij afleerden liefde voor mijzelf te koesteren; ik proef een overijde haat tegen mijzelf; tenslotte zeg ik tegen mijzelf: voorzeker is dit de hel." Hoewel, dood? "Ik ben er niet zeker van dat ik geleefd heb." - "Laten we het aannemen."

Langzaam daagt het hem dat hij zich in een soort van permanente nacht en in een veeldimensionele omgeving bevindt: tijd, plaats, omvang, taal zijn er weliswaar, maar met een totaal andere inhoud. Het ik noemt het daarom gemakshalve -maar je voelt dat dat nog een al te menselijke omschrijving is- het hierbenoven. Te menselijk omdat hierbenoven nog altijd alleen maar de breuk tussen "hierboven" en "beneden" aanduidt, terwijl de "hel" veel discontinuer is. Het ik metamorfoseert onafgebroken in alle denkbare dimensies, krimpt, groeit, wordt een gedrocht, de maan, een land ("een uit mijn rechterbeen verwijderde stad"). Dat is slechts een van de metamorfosen waar-

BOEK

Hierbenoven

aan hij zich bij wijze van test dient te onderwerpen. Hij moet onder meer gedogen hoe een stropop zich in zijn ingewanden nestelt en hem van binnenuit opvreet. De helse bedoeling achter dit alles wordt slechts geleidelijk en gedeeltelijk duidelijk. Kan er immers nog sprake zijn van denkcategorieën die eigen zijn aan stervelingen? In een ontmoeting met een oor, zegt dit laatste: "Dit is de kosmische harmonie waaraan u uw disharmonische ziel zou behoren toe te vertrouwen." Het ik zoekt in dit toerisme van de ziel naar steun bij waarden die op aarde vals zouden zijn. Een typischer Manganelliaanse zin als de volgende is nauwelijks denkbaar: "De theoloog van een valse god worden, dat zou de zekerheid geven dat ik altijd dwaal, hetgeen een vorm zou zijn van intellectuele helderheid." Manganelli's hel is een op zichzelf bestaande wereld met een eigen sfeer en inhoud, niet al te vrolijk. Geen wonder dat het gedurende een hele tijd de innigste wens van het ik is amfibiene (wezen dat zowel voor- als achteruit loopt) te worden. Wanneer het ik "binnen" is, gebeurt

iets dat volstrekt in de lijn van de logica van deze roman ligt: de pop die hij in zich had komt naar buiten om hem verwijten te maken. "We weten wat je bent: een lul. We weten waar we zijn: een oord dat in zeker opzicht lieden van jouw slag met open armen ontvangt. (...) Groei. Ogenblikkelijk krijg ik mijn oude afmetingen terug, ik ben het spook dat de mens nabootst."

Giorgio Manganelli (Milaan, 1922) wordt zowat als de vader van de Italiaanse avantgarde beschouwd. Hij staat echter zeer geïsoleerd en de geringe toegankelijkheid van zijn werk zal daar wel niet vreemd aan zijn. Die is gewild. Hij ondermijnt zowat alles, maar steeds volgens een strenge anti-logica. Daarvoor zijn alle middelen geschikt: de genres door elkaar haspelen (zoals hij in *De roes van de briefschrijver deed*), elementair menselijk fatsoen minachten, woorden, zinnen en tekstgehele uithollen en op hun kop zetten... Hoed af voor de vertaler. En als beloning van dit superieure werkje krijgt de lezer voor zijn moeite nog een trap na. Umwertung aller Werte, en con brio!

Dirk Daens

Giorgio Manganelli, *Uit de hel*. Amsterdam: Contact (voor België: Deurne: Kluwer Algemeen). Vertaling Wilfred Oranje, 1988. 138 blz., 495F.

STRIP

Met Cromwell in de brousse

EEN "POSTPUNKER"?! (VOORLAATSTE ZIN)

Maton geeft in theorie onverkooptbare albums uit. Tenminste als je ervan uitgaat dat Vlaanderens horizon begint bij Sus en Wis en eindigt bij Bob De Moor.

De Blitz-uitgever put zijn voorraad uit wat Franse stripbladen als *Circus*, *L'Echo des Savanes* of *Vécu* te bieden hebben. De namen van de striptekenaars zijn bij het doorsneepubliek vrijwel onbekend. Ze

Wie de zogeheten stripverhalen voor volwassenen in het Nederlands wil lezen, was tot voor kort aangewezen op zeg maar de uitgeverijen Casterman, Glénat of Dargaud. Grote bedrijven die hun winst vooral uit de Franstalige markt halen, en de champagne bij de jaarvergadering van de aandeelhouders uit de Nederlandstalige markt. Bij wijze van spreken. Ze hebben er nu een klein broertje bijgekregen: uitgeverij Blitz uit Waregem, vrijwel een éénmansonderneming.

Blitz is nog maar een goed jaar oud, maar heeft al 25 titels op de markt gebracht, allemaal *hardcovers* die 400F kosten. Uitgever is Ronny Maton, doorduwer en vasthouder van het vervelende soort. Als ik hem om 7 uur 's avonds bij u aan de deur afzet, garandeer ik u dat u tegen middernacht een half maand/weekloon lichter bent (ik ken uw verdiensten niet). Ronny

hebben wel een relatief kleine maar stabiele afzetmarkt in Frankrijk. Maar hier kent dus niemand Ramañoli, Bezian, of Cromwell. Blitz laat ze vertalen, laat ze drukken in luxueuze vorm (op 5.000 exemplaren!) en probeert ze dan te slijten. In de stripspecialzaken liggen ze, niet in de gewone krantenwinkel. Niet in de rekken van de supermarkt. Als u zich in een avontuurlijke bui wel eens in een stripwinkel wil wagen, dan moet u eens naar de Blitz-uitgaven informeren. Bijvoorbeeld naar *Tango van het zweet*. Het gaat over een postpunker mét indiaanenuif die bevelhebber is van een brousseboot. Zegt u dat iets?

Louis Van Dievel

Tango van het zweet, Cromwell/Riff Rib's/Ralph, uitgeverij Blitz, 400F.

Enthousiasme en ontgoocheling: de reacties waren heel verschillend. Is de komiek met zijn tragische pretentie nu goeroe of dissident? Of allebei? Of geen van beiden? Het doet er eigenlijk niet toe. Een nabeschouwing.

Ook in dit programma *De goeroe en de dissident* gebruikt Freek de Jonge zijn bekende procédé: verschillende verhalen in verschillende lagen, met tussendoor al dan niet geïmproviseerde snedige opmerkingen over actuele onderwerpen en rake woordspelingen, monden uit in een luidop denken om de relatie mens-wereld-mens proberen te verwoorden, laat staan te begrijpen. Deze keer zijn de items wel duidelijker gestructureerd. Voor de pauze draait het rond chaos en verlegenheid. In het begin gaat hij er lekker tegen aan. Hij amuseert ons, verkondigt wijsheden, zet het publiek herhaaldelijk op het verkeerde been, geeft aanzetten tot kunst in zijn pure vorm -zeker in het zogenaamde nonchalant verplaatsen van de tafels- relativeert zichzelf. Op de eerste dag van zijn Vlaams toernee werd het gedeelte van vlak voor de pauze live in *Argus* uitgezonden. Tijdens de voorstel-

SPEKTAKEL

De mooi verpakte wijsvinger van Freek de Jonge

ling de dag nadien in Hasselt bleken vele mensen in de zaal dat fragment gezien te hebben, en Freek praatte nu niet over de zeehondjes en het milieu, maar over de kwisrage op de Nederlandse TV. Grappig, nu nog wel, probeert hij zijn publiek te manipuleren tot concentratie. Na de pauze is een aangrijpende dialoog met de bandopnemer over stervensbegeleiding (een staaltje cynisme dat je niet koud laat) de concrete aanzet naar de "7 poorten" van het leven. De items uit het eerste programmadeel worden in groter verband belicht in een kafkaïaanse tocht langs vertrouwen, concentratie, discipline ... naar onthechting. De muziek van Mahler wordt nu eens begeleidend dan weer overheersend Leitmotiv in de mythische queeste. Een lange zoektocht die bij, ik

vrees een groot aantal toeschouwers prekerig overkwam (Freek blijft een dominee-zoon!). In zijn vorige shows, behalve in *De pretentie* was die preek, de verkondiging van de moraal met het wijsvingertje naar boven, heel duidelijk in het laatste kwartier. Nu is de blijde (?) boodschap (?) mooier verpakt. En juist van die vormgeving en van dat onmetelijke theatertalent van Freek heb ik bijzonder genoten. Hij krijgt toch maar een zaal plat en verstomd. Een volle zaal wéét dat het programma gedaan is, maar durft niet te applaudiseren! Welke andere theatermaker speelt het klaar het publiek zo "gefrustreerd" achter te laten?! Zoals Freek de Jonge in zijn vorige programma's zijn gepretendeerde magie waarmaakte, zo ook weet hij nu met steeds minder middelen, met steeds minder noten, zijn magische virtuositeit heel authentiek over te brengen. De geweten schoppende dissident is een goeroe in zijn vak, een machts-status waartegen de dissident zich dan weer afzet. Een vicieuze cirkel van complexen, maar gebracht in een pure schoonheid.

Tuur Devens

BEELDENDE KUNST

Saxofonist speelt grafiek

De monotype is als het ware de meest "schilderkunstige" vorm van grafiek. Men brengt de inkt rechstreeks op een onbewerkte metalen plaat aan, een beetje zoals een expressionistisch schilder zijn verf met ruwe penseelstreken of met het paletmes op het doek zou smeren: dat drukt men af. Je kunt er maar één afdruk van maken. Precies daarom maar ook omdat het resultaat moeilijk bij voorbaat in te schatten en achteraf niet te corrigeren is, wagen kunstenaars zich zelden aan dit procédé.

De schilder Cel Overberghe (1937) heeft zich sinds enige tijd op deze weerbarstige techniek toegelegd en bereikt er nu een uitzonderlijk hoge graad van virtuositeit in. In de Galerij Bozar te Antwerpen hangen zesentwintig van zijn jongste werken. Behalve één tekening en een paar etsen zijn het allemaal monotypes. Wie vertrouwd is met Overberghe's schilderwerk herkent onmiddellijk zijn thematiek: bijna telkens brengt hij centraal een massieve blikvanger aan die dan aan bei-

de zijanten, soms ook onder- of bovenaan aangevuld of versterkt (je zou kunnen zeggen: becommentarieerd) wordt door onduidelijke motieven, krabbels of iets dat je een brede overwoekerde weg of een braakliggend veld zou kunnen noemen. Hier en daar verwerkt Overberghe sjablonen, geperforeerd metaal, gevlochten draad enzovoort in zijn monotypen en dan hangt daar op een onverklaarbare wijze een vreemd en log voorwerp in een ondefinieerbaar materiaal, tegen een meestal donkere achtergrond. Herhaaldelijk verbreekt hij opzettelijk de sfeer met wat nerveus oplichtende krabbels die hij verkrijgt door de verf en de inkt van de plaat weg te halen zodat het eerder stille, bezonken geheel plots begint te leven. Overberghe heeft een uitgesproken voorkeur voor diepe, donkere ruimten en vlakken maar die toch vol nuances zitten als je ze wat van naderbij bekijkt. Daar doorheen laat hij dan één of soms een paar contrasterende kleuren opgloeien. De schilder Overberghe heeft in de monotype duidelijk een medium gevonden met een

grote picturale zeggingskracht of hij heeft het althans zo uitgebouwd. De kleur (olieverf) of de zwarte inkt die hij op de plaat aanbrengt, kan hij naar believen op het papier afdrukken ofwel als één egale, diepe, sonore (Overberghe is ook een begaafd tenorsaxofonist) toon ofwel in rijke schakeringen waar je makkelijk de beweging in herkent van de hand die de inkt uitsmeert. Door de combinatie van met de vrije hand aangebrachte geometrische vormen en een weloverwogen minimum aan wat lossere "geborstelde" tinten verkrijgt Overberghe afdrukken die, hoewel altijd sfeervol, warm wantint (ook als hij alleen zwarte inkt gebruikt) en beweeglijk toch uiterst gecontroleerd aandoen. Een evenwicht tussen rustig impressionisme en uitbundig maar kundig in de hand gehouden expressionisme.

Koen Dille

Cel Overberghe in Galerij Bozar, Pittenburch 1, 2000 Antwerpen, donderdag, vrijdag en zaterdag van 14 tot 19u.

FILM

Na 20 jaar zwijgen

Op het ogenblik dat het Rode leger in het Oekraïne van 1922 nog voortdurend slag levert met de Witrusen moet een volkskommissaris bevallen. Ze wordt in een pas heroverd stadje ondergebracht bij een joods gezin. Door het warme onthaal en de gulle opvang ontdooit de rabiote, dogmatische soldate, en wordt eerst (weer) vrouw en later moeder...

Toen deze debuutfilm van Aleksandr Askoldov half 1967 moest uitkomen, onmiddellijk na de Zesdaagse Oorlog (de Blitzkrieg van Israël tegen zijn Arabische buurlanden), was dat voor de Sovjet-autoriteiten niet meteen het meest geschikte ogenblik om met een (belangrijke) film naar buiten te komen waarin het samengaan van twee culturen (het revolutionaire Rusland met een sympathieke Joodse minderheid) werd "gepropageerd", een pracht van een parabel waarin een pleidooi zat verpakt voor een meer naar de mensen gerichte revolutie. *Komissar* verdween in de kluisen, nog eenmaal werd er binnenskamers een visie georganiseerd zonder dat de regisseur kans kreeg zijn film te verdedigen. Pas tijdens het filmfestival van Moskou half 1987 - in volle glasnost-enthousiasme - kon Askoldov via een even eenvoudige als kafkaïsche interventie afdwingen dat zijn

film alsnog aan het festivalpubliek wordt vertoond. *Komissar* groeide uit tot een gebeurtenis van formaat, kreeg in Berlijn 1988 een Zilveren Beer en de regisseur zelf, die sinds 1967 bijna niets meer had kunnen doen, werd gerehabiliteerd en werkt momenteel aan een tweede langspeelfilm. Jammer dat zo een talent 20 jaar lang heeft moeten zwijgen. Want *Komissar* mag in één adem genoemd worden met andere Russische klassiekers als *Andrei Roeblev* (Tarkovski), *Tarass, de ontombare* (Donskoi), *Wanneer de ooievaars voorbijvliegen* (Kalatozov) en *De 41ste* (Tchoukhrai). De volkskommissaris, "de madonna van de Revolutie" zoals het eerste beeld van de film aangeeft, is een metafoor voor één van de stadia waarin de (Russische) Revolutie was verzand. Het Joodse gezin waar de man des huizes (met bravoure gespeeld door één van de beste komieken die de Sovjetunie rijk is, Rolan Bykov) één en al levensrust uitstraalt en met fantasie de angst van zijn kinderen voor de oorlog weet te verdrij-

ven, verbeeldt het goede van de joodse inborst en het lijden van het joodse volk. De door het verrassende oertalent van Askoldov, een authentiek "verbeeldend" kunstenaar, tot een originele vertelling verheven film is gebaseerd op het verhaal "In de stad Berditchev" van de in 1964 in de grootste eenzaamheid gestorven "dissidente" schrijver Vasily Grossman. Askoldov vulde het kortverhaal -de stad Berditchev veranderde zomaar eventjes 14 keer van bezetter- op met eigen ervaringen. In 1942 werd hij, een weeskind van 5 jaar, opgevangen door een joodse familie die nadien door het oprukkende nazi-leger zou worden uitgemoord. Geen wonder dat Askoldov destijds pertinent weigerde precies deze (etnische) allusie uit zijn film te schrappen. Twintig jaar later is *Komissar* -zelden heeft een camera de dingen juister vertaald dan in deze hallucinante film- waarin wordt opgekomen voor etnische minderheden nog altijd brandend actueel. Zowel in Oost als in West...

Freddy Sartor

Regie en scenario: Aleksandr Askoldov, fotografie: Valery Ginsburg, zwart-wit, acteurs: Nonna Mordjukova (volkskommissaris), Rolan Bykov (Efim Magazanik, de ketellapper), USSR, 1967-1987, 110', programma: Brussel, van januari af Gent.

TELEVISIE

Ceci n'est pas Toestanden

Wie steengoede televisie wou zien diende afgelopen zaterdag te kijken naar de eerste aflevering van de documentaire serie "Culturele hoofdsteden van Europa".

Dicht bij ons bed startte deze Amerikaans-Italiaanse reeks met een sfeerbeeld van Brussel. Ceci est une pipe.

De bedoeling van het programma lag erin om via een compilatie van verklaringen van Brusselaars (Franstaligen, Nederlandstaligen, Brusselers, een Griekse, een Nederlander, een Brit,...) en een schitterend gamma aan artistieke beelden de kijker Brussel te doen "beleven". Door Brussel zo surrealistisch voor te stellen als die stad effectief ook is, is men in dit opzet uitstekend geslaagd. De Grote Markt, voetbalclub Anderlecht, de Beurs, de Metro en haar kunstwerken ...: allemaal ingrediënten waar de man met de bolhoed van surrealist Magritte doorheen schemert. De Brusselaars (de beheerder van de Beurs en de Anderlechtspelers inclusief) maken deel uit van dit surrealistische decor door -met alle snoelwerken vanden- bij regelmaat hun snoet tegen een glazen wand te drukken, met de camera

aan de andere kant van dit venster. Ceci n'est pas une pipe.

Die glazen wand is meteen ook symbolisch voor het fragiele karakter van Brussel, de chaotische stad zonder zekerheden. Doorheen die glazen wand kijkt het televisiepubliek mee naar het koninklijk paleis, het stadhuis of de beurs. Op die glazen wand geven Brusselse kunstenaars een extra dimensie aan deze gebouwen. Zo kijk je als televisiekijker doorheen het glas naar het Brusselse stadhuis waarop een atoomraket vertrekt. Zo kijk je door een glazen wand naar de ingang van de Brusselse Beurs, een venster dat geleidelijk deels in het zilver, deels in het goud gespoten wordt, tot wanneer je doorheen de goudzilveren wand helemaal geen Beurs meer zien kan. Dan valt de nu ondoorschijnende glazen wand in scherven uiteen op de trappen van het Beursge-

bouw. Ceci est une pomme.

Een loopse man gaat achter een vrouw aan in de metro, omsingeld door levendige metrokunst; ze verleiden mekaar; ze vrijen en worden wakker in een kamer aan de Grote Markt; ze maken ruzie en worden gewelddadig aan het Noordstation; meteen ook de plek tot inkeer op het straatasfalt. Emotionele chaos. Ceci n'est pas une pomme.

Je mag Brussel zo liefhebben of haten als je wil, deze documentaire film doet je Brussel beleven vanuit een emotionele relatie die de liefde-haat-verhouding overstijgt. Een buitenlander die dit programma bekijkt en nadien Brussel bezoekt kan nooit zeggen dat Brussel anders smaakt dan in "Ceci n'est pas Bruxelles". Ceci est Bruxelles.

Eric Goubin

Ceci n'est pas Bruxelles was de eerste aflevering van de reeks "Culturele hoofdsteden van Europa", gezien door de ogen van zijn inwoners en zijn kunstenaars. De andere Europese hoofdsteden worden voorgesteld op de BRT, elke zaterdag van 15.00u tot 15.50u.

Wat is een computervirus eigenlijk? Het is een zelfstandig programma dat door de een of andere al dan niet welmenende snoodaard in andermans computer wordt gestopt, die computer de draad doet verliezen, en besmettelijk is. Virussen heb je in soorten. Over de precieze typologie wordt nogal wat afgediscussieerd in de informaticasector. We noemen enkele voorname types van computerziekten.

Wormen en andere beesten

Vooreerst zijn er de *wormen*. Het zijn elektronische parasieten die zich meedogenloos doorheen het geheugen van je computer graven, met alle verlamme gevolgen vandien voor je lopende programma's.

Een ander beest is het *Trojaanse paard*. Zo'n kwaadaardige microbe lijkt op het eerste gezicht een normaal programma. Je kopieert het naar je eigen computer en start het op. Het Trojaanse paard is binnen. Niks aan de hand totdat het zijn ware karakter toont. Dan begint het bestandsdelen te wissen of andere programma's te bombarderen. Ideaal om het ongeoorloofd kopiëren van officiële software tegen te gaan. Een Trojaans paard kan enkel kwaad binnen de eigen programmatuur en gaat bijgevolg niet automatisch over naar andere programma's of computers. Het wissen van het programma waarin zo'n Trojaans paard zit volstaat om de rest van je computer veilig te stellen.

Een worm en een Trojaans paard worden, gezien het beperkte besmettingsgevaar, niet echt als *virus* gecatalogeerd. Virussen hebben namelijk de eigenschap dat ze zichzelf kopiëren in andere programma's. Op die manier kunnen heuse epidemieën ontstaan. Zo heb je virussen die voortdurend ongewenst een boodschap doorgeven, bestanden wissen, in de war brengen, blokkeren, of zelfs je hele geheugen op de harde schijf beginnen te wissen.

Epidemie

Het bestaan van een computervirus wordt in de computerliteratuur reeds gesignaleerd in 1949 door de "vader" van de moderne computer, John Von Neumann. Zolang er computers bestaan, bestaan er computerziekten. De virussen werden dit jaar bijzonder bekend omwille van enkele spectaculaire besmettingen in de Verenigde Staten, Europa en Japan. Daardoor ontstond een ware epidemie die naar verluidt reeds een kwart miljoen personal computers heeft aangetast. Boeing, de FBI, de CIA, het Amerikaanse Congres,

Het verschil tussen uw computer en papyrus:

Een virus

1988 wordt in de computerwereld twijfelloos het jaar van de computervirussen. Sinds enkele maanden steken ze meedogenloos de kop op. Informatici, wetenschapslui en administratoren trekken zich de haren uit het hoofd. Haaruitval is alvast één symptoom van viruspatiënten.

Ondertussen werden enkele vaccins ontwikkeld. Uw wekelijks progressief en pluralistisch medisch vaktijdschrift pluist ter zake een en ander uit.

de NASA en vééle anderen kregen een of ander virus aan hun been. Zo werden ettelijke duizenden computers van het type Apple Macintosh het slachtoffer van *Macmag*, *nVIR* en *Scores*. In maart van dit jaar kregen massa's *Macs* onverwacht een *vredesboodschap* op het scherm. Bedoeld als grap door de makers van de boodschap tastte dit *Macmag*-virus de software van de betrokken patiënten aan. Overigens kennen ook IBM-computers en hun klonen een virussenplaag. Eén van de bekendste virusslacht-offers is de NASA. In september infiltrerde de *Hamburger Computer Chaos Club* ongezien in een NASA-computer waardoor deze geleidelijk aan op hol sloeg. Terzelfdertijd werd het NASA-hoofdkwartier *Scores*-patiënt waardoor 20% van het computerpark aldaar moeilijkheden kreeg met opstarten en met de werking van respectievelijk het teken- en rekenbladprogramma *MacDraw* en *Excel*.

Virussen worden computerbiologisch ontwikkeld door informatici die een grap willen uithalen, wraak willen nemen op een of andere organisatie, of gewoonweg hun informatica-technische capaciteiten willen bewijzen. Strafbbaar zijn ze nog niet helemaal. Slechts enkele deelstaten van de VS stemden ter zake reeds wetten.

Hoe krijg je zo'n virus? Met virussen is het min of meer zoals met aids. De kans op het krijgen van een virus wordt groter naarmate je onbeschermd met verschillende partners scheep gaat. Wie vaak diskettes uitwisselt en kopieert of regelmatig via de telefoonkabel de voor iedereen toegankelijke *public domain software* opvraagt behoort tot de *risicogroep*. Virussen kan je preventief vermijden door je aan één trouwe partner te houden (je eigenste computer en de daarbijhorende oorspronkelijke software), of door je te beschermen. En in dit geval niet door het gebruik van een kondoom (ook al werd nog niet onderzocht of het helpt als je de beschermhoes op je computer laat). Wel door je een *vaccin* aan te schaffen, temeer daar een virus-in tegenstelling tot aids- genezen is. De laatste maanden en weken wordt door researchcentra (onder andere het Virus Epidemic Center van de Hamburgse universiteit) volop gewerkt aan de ontwikkeling van *preventieve en curatieve vaccins*. Die laten toe om de virussen op te sporen en zo mogelijk te verdelgen. Wie meer wil weten over de recentste *virus-busters* raadplege de vakpers.

Mutualiteiten

Het eigenaardige bij dit alles is -het was u misschien ook al opgevallen- dat de computerfreaks over hun oogappels en hun kwaadaardige ziektes spreken alsof het kleine mensjes van vlees en bloed zijn. In deze high-tech speak vind je niet alleen een schat aan technische begrippen (waarbij de bytes, de RAM's en de ROM's de pan uitswingen), maar gaat men ook de humaniserende toer op. Iets wat de "verwantschap" met de computer onderlijnt. Computerfirma's kunnen dat alleen maar toejuichen: zij brengen voldoende medicijnen op de markt om deze troetelkinderen een prima verzorging aan te bieden. Bij verzekeringsmaatschappijen kan je tegenwoordig al een ziekteverzekering voor je computer afsluiten... Premier Martens gaat zich best eens inlichten over de virale besmettingskansen van zijn Bistel-telg aangezien tegenwoordig iedereen daar blijkbaar terecht kan.

Eric Goubin

DOSSIER

Hoe universeel zijn de rechten van de mens?

De cultuur van de ander

Op 10 december bestond de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens 40 jaar. Eigenlijk is ze een grootmoedig bedenkfel van de westerse beschaving, het produkt van een zieltoegend koloniaal tijdperk. Hoe universeel zijn die rechten van de mens?

Concreet bijvoorbeeld, hanteert de islam andere maatstaven. Bestaan er universele maatstaven om een cultuur te beoordelen? Hoever moet de tolerantie gaan tegenover een andere cultuur? En als dat de cultuur is van 250.000 landgenoten?

Als progressief kun je het behoorlijk moeilijk hebben met de islam. Denk bijvoorbeeld maar aan de straffen die volgens de koran horen te staan op diefstal of overspel. "En de dief en de dievegge, houdt hun handen af, als voorbeeld van kastijding van Allah." (5:38) en "De overspelige vrouw en de overspelige man, geselt een ieder hunner met honderd geselslagen." (21:2) Moslim-wetgeleerden hebben later die korangedachte zelfs verscherpt: ongehuwde overspeligen moeten geselsd worden, gehuwde gestenigd. De fundamentalisten keren terug tot die koran-interpretatie. Daar komt bij dat de islam meer dan alleen een godsdienst is. Hij wil het hele maatschappelijk leven beheersen en, gezien zijn goddelijke oorsprong, verwerft wat hij aanbeveelt een onveranderlijk en universeel karakter.

Theocratie

Hoeveel respect je ook voor de moslim-religie zou willen opbrengen, een theocratische godsdienst past niet in ons denkpa-

troon. In tegenstelling tot het christendom met zijn (weliswaar weinig succesvolle) oecumenische beweging, kent de islam niet zoiets als een kerkelijke structuur die naar eenheid streeft. Voor de moslim vervangt de staat eigenlijk de kerk op vele gebieden. Van bij zijn ontstaan is de islam nauw verweven met de staat. De profeet Mohammed (570-632) was niet enkel boodschapper van God maar tevens leider van de jonge Islamitische staat. De oplossing van dagelijkse problemen steunde dikwijls op een openbaring aan de profeet. Dat verklaart trouwens waarom de koran voorschriften omvat die betrekking hebben op aangelegenheden zoals huwelijk en echtscheiding, erfrecht, strafrecht. De koran geeft zelfs regels voor oorlogvoering. De Islam is dus niet alleen een geheel van geloofswaarden maar ook een geïntegreerd politiek en sociaal systeem dat binnendringt in het hele maatschappelijke leven.

Hoewel de islam nogal wat moderniseringsbewegingen heeft gekend, ziet het er niet naar uit dat secularisering of scheiding van godsdienst en staat algemeen aanvaard zijn binnen de islam. Zo was de rechtstudie voor de moslim rechtsgeleerden niet zomaar een zelfstandige vorm van wetenschapsbeoefening maar

vloeide die voort uit de goddelijke inspiratie. Ook het recht krijgt daardoor een onveranderlijk karakter. De meeste moslimlanden kennen dan ook nauwelijks een echte onafhankelijke en kritische intelligentsia.

Nochtans stond de islam bij zijn ontstaan heel open voor andere ideologieën. In door de islam veroverde gebieden konden joden en christenen hun godsdienst zonder veel problemen belijden. Op één voorwaarde nochtans: ze moesten zich onderwerpen aan het islamitisch staatsgezag en een speciale, bijzonder hoge belasting betalen.

Toch zou de islam een heel flexibele godsdienst kunnen zijn. Zijn dogma klinkt vrij simpel: "Er is geen andere God dan Allah, en Mohammed is zijn profeet." Van uit die optiek zou hij makkelijk Westerse ideeën moeten kunnen incorporeren. Het koranvers "Allah verandert niet wat er in een volk is, zolang zij niet veranderen wat er in hun zielen is" (13:11) zou bijvoorbeeld mensen kunnen aan-

sporen om zelf hun lot in handen te nemen. Trouwens hervormingsgezinde moslims baseren zich op de koran om de islam te verzoenen met de westerse vooruitgangsidee. Met enige creativiteit slagen zij erin om begrippen als rationalisme, progressie in de wetenschap of zelfs het parlementair stelsel uit de koran te puren. Je vindt islam-theoretici die spreken van een socialistische islam. Klinkt de koran inderdaad niet anti-kapitalistisch als hij intrest verbiedt? Kun je de forse heffing in de vorm van de "zakah" (een verplichte vermogensbelasting van de rijken) ten behoeve van zij die het moeilijk hebben niet aanzien als de voorloper van de sociale verzekering? Belet het moslim-erfgoed niet dat grote fortuinen worden opgebouwd?.

Heilige oorlog

Hoe veelbelovend dit alles ook moge klinken, de Iraanse revolutie heeft duidelijk gemaakt dat de islam evengoed een intolerante en gewelddadige ideologie kan zijn. Wellicht past het om hier toch het begrip "Jihad" of Heilige Oorlog te verduidelijken.

In feite betekent Jihad dat de moslim inspanningen moet doen "op de weg naar Allah." Dit betekent onder meer een "gerechtvaardigde oorlog" tegen de vijanden van de islam en de uitbreiding van het grondgebied. "En bestrijdt op de weg van Allah zij die u bestrijden, maar overschrijdt niet de maat; ... en doodt ze waar

gij ze aantreft en verdrijft ze waar zij u hebben verdreven; want opruïing is erger dan de doodslag... En bestrijdt ze tot er geen beproeving meer is, en de godsdienst aan Allah behoort. En indien zij dan ophouden, dan zij er geen vijandschap dan tegen de onrechtdoeners." (2:190/193) In zijn zuivere vorm is de Islam dus de godsdienst van een imperium waarin religieuze minderheden worden getoleerd maar waar de eigenlijke burgers moslims zijn.

Door de eeuwen heen heeft het begrip "Jihad" een nieuwe, meer spirituele betekenis gekregen: "De grootste Jihad is de strijd tegen het kwaad in jezelf." "Sinds de westerse kolonisatie en het imperialisme is de islam zich gaan verdedigen. Het begrip Jihad kreeg opnieuw een militaire betekenis in de zin van gewapende strijd tegen de vijanden van de Islam. Verzetsoorlog tegen de kolonisatie en het imperialisme dus.

Vrouwen

Van onze opvatting over gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen vind je niets terug bij de islam. Ondanks de grote onderlinge verschillen tussen de vele moslim-gemeenschappen blijkt globaal toch de ondergeschiktheid van de vrouw. Haar plaats is in het gezin. Ze moet kinderen baren en opvoeden. Blijven die kinderen uit dan kan de man haar verstoten. Heel haar leven staat ze onder het gezag van mannen: voor het huwelijk zijn

dat haar vader en haar broers en eens getrouwd is, ze haar man gehoorzaamheid verschuldigd. Vrouwen blijven economisch, sociaal en zelfs ruimtelijk van de rest van de samenleving gescheiden: als er mannelijke gasten komen, trekken de vrouwen zich terug. Ook in het openbare leven zie je weinig vrouwen: bij traditionele Marokkanen geniet een man aanzien als hij zijn vrouw kan thuishouden. Die sociale ongelijkheid tussen man en vrouw heet de wil van God te zijn: "De mannen zijn opzichters over de vrouwen voor wat Allah aan de een meer heeft gegeven dan aan de ander..." (4:34) Het Islamitische huwelijksrecht steunt op deze koranische voorschriften. Hoe sta je als progressief tegenover een huwelijkswetgeving die polygamie (tot vier vrouwen) toelaat, die verstoting van de vrouw toelaat en die het erfdeel van de vrouw de helft lager vastlegt dan dat van de man? En dit: een moslim-vrouw mag alleen met een moslim trouwen wat niet voor de man geldt.

Voor de feministische bewegingen in de islamwereld wordt het dus wel een groot probleem iets aan de status van de vrouw te veranderen. De wetgeving is immers van goddelijk oorsprong en dus onveranderlijk. In het algemeen is de islam een probleem, ook voor de progressief. De intolerantie zit er als het ware ingebakken. Maar is dat niet het kenmerk van alle godsdiensten die universaliteit claimen?

Dirk Diels

Op de 10 miljoen inwoners van België behoren er een 250.000-tal (2,5%) tot een groep (Marokkanen, Turken, Tunesiërs, Algerijnen, zwarte Afrikanen) die bij een ander deel van de bevolking racistische reacties uitlokt. De politieke discussie zou, terloops gezegd, veel aan helderheid winnen als het Vlaams Blok eens heel concreet zou beschrijven hoe het de deportatie, de uitdrijving of de repatriëring van die 250.000 mensen ziet. Aangezien deze eindoplossing praktisch en politiek niet haalbaar is, (los van het feit dat ze moreel buiten elke norm valt) beschikken we alvast over één objectieve zekerheid: deze 250.000 vreemdelingen behoren definitief tot onze samenleving. Misschien is het wenselijk dat culturen naast

Leven met een ander z'n cultuur

elkaar bestaan, onvermijdelijk is het alleszins.

tuur? Kun je die andere cultuur kennen? Kun je ze evalueren? Kun je er een oordeel over hebben? Kun je ze op een andere wijze benaderen dan met je eigen normen? Kun je ze anders beschrijven dan met termen die passen in je eigen vertrouwde denkschema's? Rijke safaritoe- risten lachen zich een kriebel als ze een Afrikaans dorpshoofd een afgedankte tandartsenstoel als troon zien gebruiken terwijl aan het plafond van hun tot buiten- verblijf omgebouwde hoeve een karre- wiel met elektrische kaarsen hangt. De antropologie, als wetenschap die onder meer de culturen bestudeert, zit daar met een onoverkomelijk epistemologisch probleem: hoe kan ze haar voorwerp, een cultuur, bestuderen als ze zelf deel uit-

Eurocentrisme

Hoe sta je dan als progressief denkend westerling tegenover die vreemde cul-

maakt van een cultuur. In feite worstelen alle wetenschappen met een dergelijk probleem. Vanwege de aard van hun wetenschap hadden de antropologen dit alleen sneller door. Het blijft voorlopig behelpen.

Tot in de negentiende eeuw geloofde de antropologie in slechts één universele cultuur. Aangezien mensen fundamenteel overal dezelfde kenmerken vertonen, vertrekken alle culturen vanuit een gelijkaardige natuurstaat en evolueren, de ene al wat sneller dan de andere, naar een steeds hogere vorm van beschaving. U herkent natuurlijk zo de vooruitgangsidee van de Verlichting. Vanzelfsprekend was de Europese beschaving het verst gevorderd op die weg naar inzicht in de kosmos en beheersing van de natuur. Dit geloof (je kunt het op geen enkele manier bewijzen, meneer Annemans!) was meteen het geknipte voorwendsel om al die primitieve volkeren te beschaven, anders gezegd: te koloniseren. (Als een Congolees zich onze levenswijze had eigen gemaakt, verwierf hij de status van "évolué".) De antropologie was dus euro- of ethnocentristisch.

Cultuurrelativisme

En eigenlijk is ze dat nog altijd. Ze heeft zich alleen beter vermomd en heet nu "cultuurrelativisme". Heel deze eeuw hebben de antropologen lovenswaardige pogingen gedaan om van dat euro-centrisme los te komen. Cultuurrelativisten vinden dat je elke cultuur op haar eigen waarden moet beoordelen. Je kruipt als het ware in de huid van een Marokkaan om iets zinvol over diens cultuur te zeggen. De vraag is of je dat echt kunt. Immers, als je vindt dat je je eigen normen voor een tijdje buiten spel hoort te zetten om een andere cultuur te kunnen beoordelen, dan steunt die opvatting al op een waardeoordeel, namelijk een typisch Europees waardeoordeel. Overigens, hoe kun je een cultuur observeren, verschijnselen ervan beschrijven, benoemen, klasseren, verklaren, verbanden leggen enzovoort zonder gebruik te maken van een begrippenarsenaal dat je uit je eigen cultuur haalt? Je wilt toch verstaanbaar blijven voor je eigen mensen?

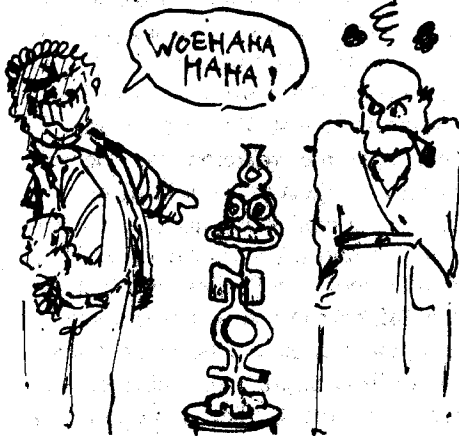
Verder klopt er filosofisch iets niet. Laten we even aannemen dat het cultuurrelativisme een juiste denkwijze is. Opvattingen en waardeoordelen, beweert het cul-

tuurrelativisme, zouden dus maar geldig zijn binnen hun eigen cultuur. Dan zou het cultuurrelativisme, zelf produkt van de westerse cultuur, enkel maar geldig zijn binnen de westerse cultuur. Je kunt het dus niet gebruiken om iets zinvol te zeggen over andere culturen en dat wil het cultuurrelativisme nu net wel. Of nog: als het cultuurrelativisme juist zou zijn dan betekent dat hetzelfde als beweren dat het algemeen toepasselijk, dat het universeel is. Daarmee is het alweer in tegenspraak met zichzelf aangezien cultuurrelativisten juist ontkennen dat opvattingen algemeen toepasselijk zouden zijn voor alle culturen.

Ook ethisch rijst er een probleem. Cultuurrelativisten, als ze consequent zijn, onthouden zich van elk waardeoordeel over een andere cultuur. Ze accepteren die culturen met al hun hebbelijkheden en onhebbelijkheden. Als culturen onverdraagzaam zijn tegenover andersdenkenden, hun vrouwen als tweederangswezens behandelen, er slaven op na houden, misdadigers (tenminste wat men in die culturen misdadigers noemt!) verminken of martelen, dan hoort een rechtgeaard cultuurrelativist dat te accepteren hoewel hij waarschijnlijk datzelfde in zijn eigen cultuur zou verwerpen.

Het cultuurrelativisme spreekt zichzelf dus tegen. Bovendien lijkt het cultuurrelativisme verdacht veel op racisme. Je moet de mens in zijn cultuur respecteren, stelt het cultuurrelativisme. Meteen bestendig je de ongelijkheden tussen mensen van verschillende culturen en veroordeel je de "besmetting" van de ene cultuur door de andere. Dan pleit je eigenlijk voor

CULTUURRELATIVISME...

het behoud van die cultuur maar ook voor het verschil tussen die cultuur en de onze en dus voor de bestendiging van de eventuele ongelijkheid. De verschillen tussen mensen worden dan weliswaar niet biologisch maar cultureel bepaald. Je hangt niet vast aan je ras maar aan je cultuur. In

de praktijk toegepast geeft dat net zo goed apartheid: ieder in zijn thuisland volgens zijn cultuur.

Kritiek

Met het cultuurrelativisme belanden de progressieven dus in vreemd gezelschap. Maar ook uiterst rechts zou wel eens verbaasd kunnen opkijken als het eens de moeite zou nemen zich kritisch te verdiepen in de cultuur van de mensen die het de grens wil overzetten. Het blijkt immers dat die cultuur waarden belijdt waar ook uiterst rechts in gelooft: respect voor het gezag, de vrouw als louter voortbrengster van kinderen en slaaf van de man, een autoritaire gezinsstructuur als basis van de samenleving, bestraffing van afwijkend gedrag, afkeer van pluralisme, geen eerbied voor het individu, institutionalisering van de ongelijkheid, gefixeerdheid op de eigen beperkte culturele horizon, centrale plaats van de godsdienst, een juiste mening mag je met fysiek geweld opdringen enzovoort. Wat de Oelema verkondigt juicht het Vlaams Blok toe.

Wie zo hoog oploopt met de eigen westerse cultuur zou die best ook eens kritisch bekijken. Misschien zullen liberalen het niet moeilijk hebben met ons frenetiek bezitsindividualisme noch racisten met onze xenofobie, maar een wel heel bedenkelijke eigenschap van onze cultuur is haar systematische inconsequentie. Het Westen proclameert plechtig de tolerantie, het pluralisme, de gelijkheid en de individuele vrijheid terwijl onze beschaving zich de laatste twee eeuwen grondig anders heeft gedragen. Ook is er, voor zover mij bekend, geen enkele andere cultuur die haar eigen milieu zo stelselmatig vernietigt als de onze. Het is een onthutsende inconsequentie aangezien onze cultuur de pretentie heeft de enige cultuur te zijn die zich van zichzelf bewust is. (Ze heeft er een wetenschap voor ontwikkeld: de antropologie!) Op enkele in de woestijn predikende filosofen na, heeft ze echter nooit het verband begrepen tussen enerzijds de wijze waarop ze zich in de natuur installeerde en die natuur transformeerde en anderzijds het feit dat ze diezelfde natuur vermassacreerde.

Cultuurrelativisten beweren dan wel dat er geen universele waarden bestaan, maar ligt een waarde, die je geen enkel rechtstreeks voordeel verschaft niet dicht in de

buurt van zo'n universele waarde? De westerse economische en militaire belangen zijn er zeker niet bij gebaat als alle culturen pluralistisch, tolerant en egalitairistisch zouden zijn. Overigens blijken overal ter wereld de onderdrukte volkeren hun bevrijding op te eisen in naam van westerse ideeën. Dan is het toch niet zo

gek om een beetje consistentie te verwachten als die volkeren, eens bevrijd, hun samenleving gaan inrichten? Laten we niet moeilijk doen. Niemand, ook niet de migrant, ondervindt schade als de in onze cultuur geldende basisnormen consequent worden toegepast. We waren tenslotte op zoek naar een bevredigende

manier om hier met andere culturen samen te leven.

Koen Dille

(Deze tekst steunt voor een deel op gesprekken met en teksten van de professoren Rudolf Boehm, Rik Pinxten en Urbain Vermeulen zonder dat hij daarom ook hun opvattingen zou weergeven.)

Toen in 1961 *Les damnés de la terre* verscheen van de hand van de Antilliaans-Algerijnse arts Frantz Fanon (1925-1961), juichte de hele progressieve wereld (Sartre op kop) hem langdurig en geëxalteerd toe. De westerse intelligentia had weer een nieuw ideologisch baken gevonden waarop ze haar vermoeide verstand kon richten. Fanons hoofdgedachte kwam hierop neer: via een gewelddadige nationalistische revolutie zou de Algerijnse mens zijn culturele identiteit herwinnen en bevrijd worden van de verdrukkende westerse denkschema's. De Europeaan zou op die manier wel inzien dat ook hij tot een specifieke cultuur behoort, die zich misschien wel een plaats kan bevechten temidden van de andere culturen maar die zeker niet beter is of, godbetere, zich universalistische pretenties zou kunnen aanmatigen. Het Cultuurrelativisme dat door progressieven en structuralisten van diverse pluimage werd gepredikt tegen het oorspronkelijke universalistische en in wezen internationalistische Verlichtingsdenken in, verwerf hierdoor een respectabele status. De jaren tachtig echter brachten heel wat progressieven tot bezinning en leerden onder meer dat al die nationalistische revoluties met nadruk op de "culturele identiteit" niet veel zoden aan de dijk hadden gezet: de nieuwe culturalistische mens was helaas nergens opgestaan en velen grepen uit ontnuchtering terug naar een aantal zogenaamd burgerlijk waarden, die de basis vormden voor het verdedigen en verspreiden van de westers geïnspireerde universele verklaring van de rechten van de mens. Ondertussen zag men geen contradictie in die nieuwe houding en het zelfde tijdstip beleden cultuurrelativisme.

Alain Finkielkraut tegen cultuurrelativisme

CULTUURRELATIVISTEN OOK
IN ZUID-APRIKA

Het beschermen van de culturele identiteit van de verschillende volkeren ging nu centraal staan en is ondertussen uitgegroeid tot de nieuwe antropologische opdracht van de linkerzijde. Tegen deze idee echter komt de Franse filosoof Alain Finkielkraut in het geweer. In zijn lange essay *La défaite de la pensée* (1987) toont hij op magistrale wijze aan dat de culturele identiteit die een krachtig wapen is in het verzet tegen de heerschappij der kolonisten na hun vertrek verandert in een machtsinstrument. Zodra de voormalig gekoloniseerde volkeren aan zichzelf worden overgelaten, zo schrijft hij, komen zij tot ontdekking dat zij gevangen zitten in hun afkomst, dat zij verlamd worden door de collectieve identiteit die hen had bevrijd van de tirannie van de Europese waarden. Ze hebben nog maar nauwelijks gezegd: "We hebben gewonnen", of ze verliezen het recht zich anders dan in de eerste persoon meervoud uit te drukken. Wij: dat was de voornaam van de hervonden authenticiteit, maar het wordt nu die van de verplichte homogeniteit. Het eenpartijstelsel wordt dan uiteindelijk de adequaatste politieke vertaling van het begrip "culturele identiteit". Fanon plaatste, en hij niet alleen, het ver-

foeilijke westerse individualisme boven aan de lijst van vijandige waarden. Wat hij tegenover de samenleving der individuen stelt, is de culturele identiteit, moderne vertaling van de reactionaire term Volksgeist, een begrip dat stamt uit de Duitse romantiek en dat de intermenselijke betrekkingen baseert op het mystieke model van de samensmelting, in plaats van op het juridische model van een contract. De voorstanders van het intact laten van de culturele identiteit stellen zich de vrijheid voor als een collectief attribuut, nooit als een individueel bezit, en wat dat oplevert kan men elke dag zien in de Derde Wereld, aan wie in naam van de culturele identiteit (een verkeerd begrepen vorm van xenofobie) de democratische ervaring wordt ontzegd.

Finkielkrauts boek is één krachtige diatribe tegen het cultuurrelativisme, en dit in naam van het universalisme, het kosmopolitisme, de antropologie van de Verlichting, de individuele vrijheid, de culturele continuïteit van de mensheid en, last but not least, het recht zijn nationale livrei aan de wilgen te hangen. Finkielkraut wil niet terug naar de oude assimilatiemethodes; hij wil ook de nieuwkomers niet scheiden van hun etnische gemeenschap, op voorwaarde althans dat die bestaat uit vrije, gelijke mensen en dat de elementaire rechten van de mens er worden gerespecteerd. Waarschijnlijk bewijst hij immigranten daarmee een betere dienst dan diegenen die koste wat het kost een multiculturele samenleving verdedigen, die de mensen slechts het recht op een livrei kan bieden en die er vaak toe leidt de meest barbaarse of achterlijke tradities te billijken.

Wim Van Rooy

KRONIEK

Jean-Marie Domenachs
Denkroutes naar de 21 ste eeuw

Het einde van de Verlichting?

Maak u geen zorgen. Het licht gaat niet uitvallen. Wel interessante. Wat volgt zorgt voor verlichting, zoals ook de huidige Franse denkers dat trachten te doen. Zo u alle werken van die denkers zou willen doornemen, hebt u vele maanden, zonet jaren nodig. Als u daarvoor slechts enkele dagen of weken kan uittrekken, lees dan Jean-Marie Domenachs Denkroutes naar de 21ste eeuw. Is dat ook nog te lang? Neem dan onderstaand artikel ter hand. Piet Bulteel zorgt ervoor dat u er alles van afweet over een half uur.

riche" ongeacht welke samenleving hen daartoe brengt. Dit is het logische gevolg van de ondergang van de Verlichting.

De lotgevallen van het marxisme Van het marxisme zegt Domenach het volgende: "Het is gemakkelijk en waarschijnlijk zonder nut het marxisme te weerleggen, omdat het niet langer een doctrinair geheel of een samenhangend geheel is, maar een mentaliteit, een gewoonte, een bijna onbewuste methode" (p.30). Hoewel alle goden van de marxistische filosofie gestorven zijn, blijft men toch marxistisch geïnspireerde analyses maken. Worden wij dan allen marxisten zoals men in Frankrijk onder de invloed bleef van Descartes? Paradoxaal genoeg lijkt Marx geassimileerd te worden door de bestaande democratieën ten einde de macht te stabiliseren. Interessant zijn de verschuivingen die hierbij optreden. Consumptie en vrije tijd worden belangrijker dan arbeid. De natuur komt niet tot bloei zoals de jonge Marx en romantische filosofen van zijn tijd durfden beweren.

Domenachs' Denkroutes naar de 21e eeuw is een vlot geschreven en sociaal geëngageerd werk. Hij biedt een persoonlijke keuze uit het huidige Franse denken die hij op journalistieke wijze wil vertalen naar een groter publiek. Reeds in het eerste hoofdstuk wordt de gedachtengang in vogelvlucht voorgesteld. Het overige is een zorgvuldig opbouwen van gedachten en verbinden van denkstromingen om de huidige situatie beter "tot begrip" te brengen.

Het behandelde onderwerp -denkroutes- zorgt evenwel voor moeilijkheden. Zoiets is niet ding-matig en dus moeilijk aanwijsbaar. Men kan zich immers afvragen of alle huidige ideeën nog wel te bundelen zijn in denkbewegingen. Daarom biedt Domenach geen academische analyse maar een soort futurologie van het denken waarin hij de vruchtbaarheid poogt na te gaan voor problemen die ook in de 21e eeuw belangrijk zullen zijn.

Alle sociaal-culturele veranderingen van deze eeuw hebben zich op een of andere manier laten inspireren door het marxisme van Stalin, het existentialisme van Sartre of het christelijk personalisme. Maar de dagen van grootse optochten en gewaagde leuzen liggen ver achter ons. Zowel de wereldbeelden die in de tweede helft van de negentiende eeuw opgesteld werden (Marx, Nietzsche, Freud) als de menswetenschappen die daarna tot bloei kwamen, worden gebruikt om de werkelijkheid te bekritisieren, te deconstrueren. Uit dit "failliet van de schone geesten" zijn de structuralisten, de libertijnen, de nieuwe historici, nieuw rechts en de sociobiologie, de systemiek en het denken van René Girard ontstaan. Dit alles onderzoekt Domenach om de huidige malaise te kunnen situeren in het licht van de 21e eeuw.

De grote breuk tussen de jaren zestig en tachtig manifesteert zich in de veranderende relatie tussen de mens en de ideeën. Men stelt zijn leven niet langer meer af op grote idealen of edele gevoelens. Nee, ze worden liever "nouveau riche" dan "nooit

Het katholicisme lijkt niet direct herleidend te zijn tot een zichzelf oplossende illusie. Maar de belangrijkste verschuiving lijkt wel het wegvallen van het onderscheid "onderbouw-bovenbouw" (harde en zachte sector). Ook de bovenbouw -zeg maar cultuur- moet productief worden. Daarmee verliest het marxisme zijn daad-werkelijke slagkracht en lijkt ze verwezen te worden naar het rijk der mythen. Maar hierin schuilt nu precies haar nieuwe kracht meent Domenach. Jonge geesten voelen zich immers aange trokken tot theorieën die tegengesteld zijn aan hun feiten. "Het marxisme mag dan wel afgedaan hebben als theorie van de klassenstrijd, het heeft een toekomst omdat het tegen het kapitalisme, dat op inflatie en werkloosheid stuit, ingaat, het uitdaagt en stimuleert". (p. 36). Het blijft echter de vraag of dergelijke mythen wel een basis kunnen vormen voor politiek handelen of kan men de ecologische beweging marxistisch noemen?

Van Freud tot Lacan

Het marxisme mag dan wel staten voortgebracht hebben, van de psychoanalyse kan gezegd worden dat ze de zelfbeleving van de westerse mens heeft bepaald. Iedereen neemt wel eens de woorden frustratie, onbewust of verdringing in de mond om geestelijke gesteldheden te begripen. De psychoanalyse heeft in het dagelijkse taalgebruik de plaats ingenomen van de religieus-kerkelijke duidingen uit het begin van deze eeuw. Op wetenschappelijk gebied was de invloed al niet minder belangrijk. In Amerika leidde dit naar de ego-generatie met Rogers en de client-centred therapie. In Frankrijk echter evolueerde dit denken naar de "deconstructie" van het ego wat later het structuralisme werd genoemd. Zowel Lacan, Sartre, Foucault als vele andere zetten de verdachtmaking van het bewustzijn die zijn aanvang kende met Marx, Nietzsche en Freud verder. Het bewustzijn heeft geen binnenkant, meende Sartre, het ego wordt een soort cyste van het imaginaire. Een

dergelijke verdachtmaking lijkt echter onhoudbaar. Of zoals de Franse filosoof Lyotard het stelde: ook al kan men elke bewering ondermijnen, er moet toch geoordeeld worden. Waar blijven de filosofen nu wanneer het engagement à la Sartre heeft gefaald? Wat is het doel van dat leven, de reden van zoveel inspanningen? Waartoe dienen vooruitgang, politiek en wetenschap?

Het nieuwe historische denken

Bepaalde historici hebben dat goed begrepen. Zij bedrijven een geschiedschrijving van het dagelijkse leven in plaats van de grote evenementen. Centraal staat de structuur die afgeleid wordt uit de vondsten op archeologisch en paleontologisch gebied. Men interesseert zich niet meer in die knooppunten (revolutie, crisis, ...) maar in de kloof, het verschil, daar waar de relativiteit van de gegevens gemeten kan worden. Domenach vraagt zich af of een dergelijke geschiedschrijving wel interessant blijft voor het begrijpen van de culturele evolutie. Tijdperken verliezen hun data, de geschiedenis lijkt één beweging zonder doel of richting. Het universele wordt geofferd voor het concrete. Maar de aspiraties van de nieuwe historici lijken paradoxaal. Ze noemen zich subjectief, conjunctureel en beperkt maar pogen wel de historische figuratie te ontdekken in het concrete moment. Hun uiteindelijk project, het geven van een wetenschappelijke visie, is eigenlijk niet veranderd. Alleen hun methode verschilt. Ze zijn te beschouwen als de kinderen van de relativiteitstheorie die ontdekte dat de waarnemer de waarneming voltrekt en daardoor beïnvloedt. Het objectief observeren, zeg maar de Goddelijke blik, lijkt definitief achterhaald in het wetenschappelijk onderzoek.

Systemiek

Ook de systeemdenkers werden beïnvloed door de relativiteitstheorie. Deze wetenschappers pogen vanuit de cybernetica de menselijke realiteit te begrijpen. Hun invloed strekt zich uit over alle domeinen van onze cultuur. Op economisch en technologisch gebied leidde dit naar de planeconomie en informatica. Binnen het psychotherapeutisch domein ontstond de systeemgerichte gezinstherapie die zich liet inspireren door Bateson en de Palo-Alto school.

Ook binnen de sociaal-filosofische wetenschappen heeft dit geleid naar nieuwe denkbewegingen. De waarde van die denkoefeningen is nog moeilijk te schat-

ten. De nieuwe filosofen, de sociobiologen en nieuw-rechts pogen vanuit hun vooroordelen bepaalde dogma's in ere te herstellen. Doorgaans lijkt het niet zo moeilijk deze heren hetzij te weerleggen hetzij te situeren binnen denkkaders uit betere tijden. Kortom, hoezelfingenomen ze zichzelf ook mogen presenteren, ze bieden doorgaans geen vruchtbare visie op de veranderingen van deze tijd.

Girard

Merkwaardig is de grote aandacht die de auteur hecht aan de Franse filosoof Girard. Maar, stelt hij, wanneer ideologieën zichzelf verloochend hebben dan grijpt men terug naar de religie. Mogen we dan spreken over een recuperatiebeweging van de "girardiens"? Zo eenvoudig is het niet. Girard lijkt wel origineler te zijn dan een ordinaire rétro-denker. Zijn visie is bijzonder handig in het verklaren van de geschiedenis maar ze is ook uiterst moeilijk. Drie principes bepalen in hoofdzaak zijn denken: de mimesisgedachte, de offerhypothese en de zondeboktheorie. Met de mimesisgedachte wil Girard aantonen dat menselijk verlangen een vorm van concurrentie is. De waarde van een object hangt trouwens af van het belang dat anderen eraan hechten. Zo ontstaat er schaarste en oorlog. Maar om dit te voorkomen poot men de rivaal na te bootsen teneinde hem overbodig te maken. Aansluitend is de offerhypothese te begrijpen die een rituele verwijdering zou zijn van de vijand, of zeg maar alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Christus. De zondeboktheorie sluit de denkbeweging af met de gedachte dat spanningen binnen een groep zich altijd zullen concentreren op het zwakste element. Nieuw zijn die gedachten niet maar de manier waarop Girard ze verweeft tot een systeem om onze geschiedenis te begrijpen is wel origineel. Dit hegeliaans totalitarisme dat alles pogt te verklaren is evenwel gedoemd om te falen en dat weet Domenach. Maar er is geen alternatief. "Op dit moment is de weg tussen conservatisme, dat ritën handhaaft en de geschiedenis fossiliseert, en vals revolutionarisme dat, door het geweld over te doen, andere ritën overdoet die meer slachtoffers eisen dan de voorafgaande ritën, een smalle weg, maar de enige mogelijke om aan de apocalyps te ontsnappen" (p. 126). De Hegel van het christendom, want zo wordt Girard door sommigen genoemd, moet dus gezien worden binnen de grote waaier van denkers die elk op hun manier uit het oude iets nieuws pogen te maken.

"Hoe onze mening over de waarde, coherentie en efficiëntie van de ideeën die ik de revue heb laten passeren, ook luidt, één ding is duidelijk: de relatie tussen de mens en de ideeën is veranderd". Zo begint Domenach zijn eindbeschouwing. Men gelooft niet meer in de heilsfunctie van de kennis. Deze samenleving zal zich op een andere manier moeten verheffen. Daarom spreekt men van het einde van de Verlichting, een denkbeweging die zijn aanvang kende bij Descartes (17e eeuw).

Maar het post-moderne heeft tot nu toe weinig nieuws voortgebracht. Heidegger en Adorno, twee denkers uit het begin van deze eeuw, zijn populairder dan ooit. Daarom stelt de auteur dat niet de ideeën veranderen maar de tijden waarin men die ideeën verkondigt.

De verschuiving in onze cultuur van intellectualisme naar massaconsumptie heeft ook zijn invloed op intellectuelen. Uitgevers, critici en het volledige publicitaire en journalistieke systeem hebben slechts aandacht voor wat choqueert: het nieuwe, sensationele en exotische. Zo wordt ieder kritisch denkend wezen in de verdediging gedrongen. Niet wat hij zegt of denkt lijkt interessant maar wat hij te zeggen heeft over alles waar iedereen over denkt. Men zoekt alleen nog verteerbare ideeën en auteurs die zorgvuldig uitgebeende ideeën produceren, zodat het mogelijk wordt deze auteurs te lezen zonder partij te moeten kiezen. In die zin spreekt men van culturalisme, dat wil zeggen het terugbrengen van iedere gedachte tot op een (gepopulariseerd) uitdrukingsniveau waar deze gedachte compatibel is met andere gedachten en zij zonder gevaar voor intellectuele en gevoelsmatige complicaties opgenomen kan worden. Wanneer de huidige kennis geen vruchtbare invloed meer heeft op de ontwikkeling van de maatschappij dan is het ons tragisch lot de kennis te hanteren om die maatschappij te bekritisieren. Dat is de enige weg om uit de restauratiebeweging te blijven die uit angst het oude wil handhaven. Dan zult u zien, besluit Domenach, dat er meerdere tekenen wijzen op het naderende einde, dat wil zeggen het moment waarop de overmaat aan analyses samen met de ontbinding van het subject een nieuwe koppeling zal opwekken, een stichtend initiatief. Inmiddels verblijven wij in hoopvolle verwachting.

Piet Bulteel

J.M. Domenach : Denkroutes naar de 21e eeuw. Kok/Agora, 1988.

In de nazomer van 1914 trokken de Duitse troepen België binnen en hielden er op een verschrikkelijke manier huis. Nadat de beschieting van Antwerpen begonnen was, raakte de bevolking in paniek, bevreesd als zij was dat het haar vergaan zou als in Leuven, waar hele wijken in brand waren geschoten en waar honderden burgerslachtoffers waren gevallen. Op 7 oktober 1914 begon een uittocht waarbij half Antwerpen leegliep. Door de rechtstreekse tram- en treinverbinding met Nederland overschreed een overweldigende stroom vluchtelingen de grens van Zeeuws-Vlaanderen en Noord-Brabant. Die stroom kwam tamelijk onverwacht, waardoor de opvang van deze mensenmassa problemen gaf. De eerste opvang vond plaats in Roosendaal en Bergen-op-Zoom, maar binnen twee dagen werden de vluchtelingen verspreid over de andere provincies. Nadat de weken van paniek voorbij waren, ontstond bij een groot aantal vluchtelingen het besef dat zij zich hadden laten meeslepen. Mede daartoe aangemoedigd door vooraanstaande figuren als Louis Franck en Camille Huysmans ontstond er al snel een stroom naar Antwerpen terug. Na een jaar was het aantal vluchtelingen teruggelopen tot 50 à 100.000. Onder de achtergebleven Belgen bevonden zich een groot aantal die in hun eigen onderhoud konden voorzien. De overigen werden in vluchtelingenkampen ondergebracht. De omstandigheden in de kampen waren vaak erbarmelijk. Dat de winter in 1914 al half november inviel was bovendien een geduchte tegenvaller.

Zand, prikkeldraad en bajonetten

De 35.000 gevluchte militairen moesten volgens het internationale oorlogsrecht op neutraal terrein ontwapend en geïnterneerd worden. De militairen werden aanvankelijk in tenten op het terrein van de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort ondergebracht, en daarna in barakkenkampen in Zeist en Harderwijk. Gehuwde militairen mochten hun gezin laten overkomen. Voor die gezinsleden werden in 1915 het Elisabeth-dorp en het Albert-dorp gebouwd. Overigens hadden alle officieren een zekere bewegingsvrijheid. Volgens beschrijvingen waren de kampen "een woestijn van zand, prikkeldraad en bajonetten".

Op de vier tentoonstellingen wordt aandacht geschonken aan diverse aspecten van deze periode.

In het Veluws Museum te Harderwijk wordt aan de hand van foto's en documen-

Belgen in Nederland
tussen 1914-1918

Vluchten voor de Groote Oorlog

Tot februari worden in Amersfoort en Harderwijk (nabij Utrecht) vier tentoonstellingen gehouden over de vlucht van meer dan een miljoen Belgische burgers en militairen naar Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog. Bij de tentoonstellingen verscheen het boek Vluchten voor de Groote Oorlog waarin vele aspecten van het verblijf van de vluchtelingen in Nederland aan de orde worden gesteld.

ten aandacht besteed aan het kampleven, zowel van de burgervluchtelingen als van de militairen. In het museum Flehite te Amersfoort worden vooral de artistieke aspecten rond de vlucht en het verblijf van de Belgen behandeld. Een groot aantal kunstenaars hekeld de Duitse optreden in België, onder meer Louis Raemaekers, de tekenaar van *De Telegraaf* (een van de weinige kranten die pro-Entente was). Het leed van de vluchtelingen werd in beeld gebracht door kunstenaars als Leo Gestel en Jan Sluijters. Er werden tentoonstellingen en voorstellingen georganiseerd ten behoeve van de vluchtelingen waarvoor speciale affiches werden ontworpen.

Bij de vluchtelingen bevonden zich ook een groot aantal Belgische kunstenaars. Sommigen reisden door naar Engeland, het merendeel van hen bleef echter in Nederland. Er ontstond een grote kolonie in Amsterdam en rond Laren en Blaricum, met onder meer Fritz van den Berghe, Jozef Cantré, Gustaaf de Smet, Lucien

Brulez, René de Clerq, André de Ridder en Rik Wouters.

Aan een van deze kunstenaars, Rik Wouters, is een tentoonstelling gewijd in De Zonnehof te Amersfoort. De tentoonstelling beperkt zich niet tot het werk dat Wouters in Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog maakte. Hij maakte die ook maar zeer gedeeltelijk mee, want in 1916 overleed hij op drieëndertigjarige leeftijd. In het kader van deze manifestatie is de keuze voor Wouters dan ook niet zo voor de hand liggend.

Weinig ontspannen

Bij de Gemeentelijke Archiefdienst te Amersfoort wordt ten slotte aandacht besteed aan het Belgenmonument in Amersfoort. Dat monument werd in 1917 opgericht als dank voor de opvang van de vluchtelingen. Het monument, ontworpen door Huib Hoste, heeft mooie reliëfs met allegorische voorstellingen gemaakt door François Gos, Charles Vermeire en de Amsterdamse beeldhouwer Hildo Krop. Het monument werd pas in 1938 min of meer officieel onthuld door koning Leopold en koningin Wilhelmina. Dat de officiële onthulling zo lang op zich liet wachten, was vooral te wijten aan de moeizame verhouding tussen Nederland en België tijdens en na de oorlog. België zette vraagtekens bij de neutraliteit van Nederland. Vooral het afsluiten van de Scheldemonde zag men als een knieval voor Duitsland. Bij de vredesonderhandelingen eiste België dan Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Limburg op. Er ontstond bovendien geruzie over de rekening van 53 miljoen gulden wegens gemaakte kosten voor Belgische militairen en 45 miljoen gulden voor de burgervluchtelingen die Nederland België presenteerde. Deze nasleep symboliseert de weinig ontspannen verhouding die Nederland en België ook gedurende deze jaren hebben gehad.

Sjoerd van Faasen

Veluws Museum, Donkerstraat 4, Harderwijk, tel. 03410-14468, ma t/m vrij 10-17 uur, za en zo 13-17 uur;

Museum Flehite, Westsingel 50, Amersfoort, tel. 033-619987, di t/m vrij 10-17 uur, za en zo 13-17 uur;

De Zonnehof, Zonnehof 8, Amersfoort, tel. 033-633034, di t/m za 10-17 uur, zo 13-17 uur; Gemeentelijke Archiefdienst, Stadhuisplein 6, Amersfoort, tel. 033-695017, ma t/m vrij 13.30-16.30 uur;

Vluchten voor de Groote Oorlog (met bijdragen van R. van Eenoo, M. de Waele, M. Hendrickx-van der Avert, G. Laporte en M. Cramer) werd uitgegeven bij De Bataafsche Leeuw te Amsterdam, f 29,90.

Creatieve rijkdom van België in gevaar

Guido Minne: De Raad voor de Kunst is geen structuur, maar een groep individuen. Walen en Vlamingen, van wie de een al wat bekender is dan de ander en die uit verschillende kunsttakken afkomstig zijn. Wij zijn geen unitaristen -de federalisering van dit land is een feit en we zijn daar niet tegen- maar omdat wij constateren dat de mensen die benoorden en bezuiden de taalgrens met kunst bezig zijn, gemeenschappelijke belangen hebben."

Wat zijn jullie voornaamste bekommernissen?

Guido Minne: Wij constateren dat er bij de overheid minder belangstelling is voor de kunst en haar beoefenaars. Daarbij viseren we niet één minister, maar alle gezagsdragers. Het euvel is nationaal, regionaal, provinciaal en lokaal. Wij klagen niet alleen aan dat er te weinig geld is, maar ook dat uit het beleid van de politici geen visie op kunst blijkt. Daarnaast vinden wij dat er binnen de kunstsector alsnog te weinig overleg is. Kunstenaars zitten vaak opgesloten in hun eigen hokje en weten niet wat bij hun collega's omgaat. Ook hierin willen wij verandering brengen. De bedoeling is dat vanaf nu aan beide kanten van de taalgrens grondig wordt nagedacht over de situatie van de kunst in ons land en in Europa en over haar maatschappelijke betekenis.

Welke initiatieven hebben jullie tot nu toe genomen?

Guido Minne: Het eerste wat wij hebben gedaan, was het lanceren van een oproep over de Rechten van de Kunst. Daarin formuleren wij ons standpunt over het in gebreke blijven van het overheidsbeleid, waardoor de creatieve rijkdom van de Belgische samenleving in gevaar dreigt te komen. Want ook het (fundamenteel) wetenschappelijk onderzoek wordt stiefmoederlijk behandeld. Voorts geven wij uiting aan onze vrees dat het in de toekomst weleens alleen de zogenaamde cultuurindustrie zou kunnen zijn die haar eisen aan de overheid oplegt. Tenslotte wijzen wij erop dat ondanks de federalisering een aantal nationale culturele instellingen blijven bestaan, die hun taak verder

In het voorjaar hebben enkele kunstenaars en mensen uit de artistieke sector de Raad voor de Kunst opgericht. Deze Raad streeft naar een brede discussie over de artistieke situatie in Vlaanderen en Wallonië en wil de artistieke wereld een discussieplatform bieden, waar eisen aan het adres van de overheid kunnen worden geformuleerd. Daarom organiseert de Raad komende maanden vijf publieke bijeenkomsten over hete hangijzers in verband met kunst en overheidsbeleid. Toestanden sprak met Guido Minne van het Vlaams Theater Instituut, een van de oprichters van de Raad.

**OOK LIBERALEN HEBBEN EEN
MENING OVER KUNST**

naar behoren dienen te vervullen. En dat tussen de twee gemeenschappen in ons land op artistiek vlak een constructieve samenwerking mogelijk moet blijven. Ook in Europees verband.

Jullie willen dus niet alleen een drukingsgroep naar de overheid toe zijn?

Guido Minne: Nee, wij willen binnen de kunstsector een voortdurende bevraging op gang brengen. Vandaar de discussies die wij dit jaar rond vijf thema's organiseren: adviesraden en toekenning van subsidies, de vraag hoeveel orkesten en

opera's België nodig heeft, wat een "goed functionerend" theater is, de artistieke creatie in Europa en het statuut van de kunstenaar.

Hoe zullen die bijeenkomsten concreet verlopen?

Guido Minne: Dat hangt af van het onderwerp en van de deelnemers. Bij de discussie over adviesraden zullen enkele gasten een uiteenzetting houden over hoe zulke raden in Nederland en Frankrijk werken. Verder hebben wij sprekers uitgenodigd die bij ons in adviesraden hebben gezeten. Iemand van de Franse en iemand van de Vlaamse kant. Daarna volgt een discussie met de aanwezigen. Wat de artistieke creatie in Europa betreft, denken we eraan twee à drie sprekers uit te nodigen, die een brede, filosofische visie op dat onderwerp kunnen uiteenzetten. Uiteindelijk moeten al die discussies hun neerslag vinden in een publikatie.

Wat denken jullie na die vijf gespreksronden te doen?

Guido Minne: Volgend jaar willen wij er nog een aantal organiseren. Er zijn genoeg onderwerpen. Na twee jaar hopen wij dan te kunnen zien wat een reël bestaande Raad voor de Kunst in België zou kunnen worden.

Jan Lampo

De bijeenkomsten, georganiseerd door de Raad voor de Kunst, gaan door in het Huis voor Internationale Verenigingen, Washingtonstraat 40 te 1050 Brussel. Elke deelnemer betaalt een bijdrage van 300F. Bij de ingang wordt een documentatiemap overhandigd. Het programma ziet er als volgt uit:

- 1) Adviesraden en toekenning van subsidies: 17 december 1988.
- 2) Hoeveel orkesten en opera's heeft België nodig?: 30 januari 1989.
- 3) Wat is een goed functionerend theater?: 20 maart 1989 (onder voorbehoud).
- 4) De artistieke creatie in Europa: 24 april 1989.
- 5) Het statuut van de kunstenaar: datum nog te bepalen.

Voor meer inlichtingen: Vlaams Theater Instituut, Visverkopersstraat 13, bus 19 te Brussel (02/513.14.18 en 513.97.40).

Op 10 december vierde de Faculté Ouverte de Politique, Economique et Sociale (FOPES) haar 15de verjaardag te Louvain-la-Neuve. Deze open faculteit maakt integrerend deel uit van de katholieke universiteit aldaar, ook al is ze dan een gezamenlijk initiatief van de Waalse Christelijke Arbeidersbeweging (MOC) en de UCL. Michel Capron, die hier geen onbekende meer is, werkt voor de FOPES. Hij verklaart voor ons de doelstellingen van dit instituut.

De FOPES is een origineel initiatief vanuit meer dan een oogpunt. De open faculteit richt zich in de eerste plaats tot volwassenen uit de arbeiderswereld die vroeger de kans niet hadden om een universitair diploma te behalen. In dat perspectief tracht de FOPES tot een maximale "synergie" te komen tussen de wetenschappelijke vorming en de professionele ervaring van deze "nieuwe" studenten. De toelating tot deze cursussen is geen formaliteit: gedurende een vrij strenge procedure worden de capaciteiten van de kandidaten en hun inschakeling in het socio-economische of het socio-culturele leven geëvalueerd. In de praktijk gaat het om bedienden, ambtenaren, arbeiders, opvoeders, sociale assistenten, leraars en doppers. Er zitten syndicale afgevaardigden tussen. Anderen dragen

BRIEF UIT WALLONIE

Een wetenschappelijk gevormde syndicale afgevaardigde ? Dat kan !

verantwoordelijkheden in de meest diverse sociale of socio-culturele organisaties.

De zetel van de FOPES bevindt zich in Louvain-la-Neuve, maar de cursussen worden gegeven in sub-regionale groepen. Er bestaan groepen van Doornik tot Verviers, met daartussen Brussel, Namen, Libramont, Charleroi, Luik enzovoort. Ieder jaar komen er drie groepen bij. De cursussen vinden voornamelijk 's zaterdags plaats, gedurende 32 zaterdagen per jaar. Elke groep bestaat uit 15 à 20 studenten, die in sub-groepen ook nog één avond per week vergaderen. Een animator volgt elke groep. Zij kunnen beroep doen op een centrale documentatiedienst. Economie, sociologie en filosofie vormen het grootste deel van de verplichte vakken. Daarnaast kunnen de studenten kie-

zen voor een aantal opties gaande van bedrijfsrecht tot ruimtelijke ordening over sociale geschiedenis en de analyse van de media... Na drie jaar studies stellen de studenten -alleen of in groep en onder begeleiding van een commissie- een proefschrift op.

Reeds meer dan 500 studenten hebben deze universitaire vorming achter de rug. In de meest verscheiden milieus brengen zij de verworvenheden ervan in de praktijk met het oog op sociale verandering. De FOPES beschikt niet over veel middelen maar zet door gezien het belang van een wetenschappelijke vorming voor de mannen en vrouwen die hun verantwoordelijkheden opnemen in het Waalse of Brusselse sociaal-economische leven. De Raad van de FOPES is paritair samengesteld uit vertegenwoordigers van de UCL en de MOC. Dit weerspiegelt het belang dat zowel de arbeidersbeweging als de universiteit hechten aan dit soort vorming. Heel wat militanten en verantwoordelijken van de MOC kregen inderdaad hun vorming in de FOPES. Door haar deelname aan de FOPES bewijst de UCL toch enige (te weinig) aandacht te besteden aan de problemen van de vorming in de arbeidersbeweging.

Michel Capron

Xavier Rombouts

Brussel, 7 december 1988: 10% nu !

Dissidenten alom

Een anekdote illustreert de druk waaronder men tegenwoordig aan wetenschap doet. De universiteit van Bristol (GB) heeft een befaamde veeartsenijschool, die we trouwens reeds citeerden in verband met de ontdekking van een nieuwe virale hersenziekte bij runderen. Een groot deel van het onderzoek in die school wordt gefinancierd door het Britse onderzoeksfonds voor landbouw en voeding (AFRC). Dit jaar weigerde het AFRC plots om een belangrijk project (door de lucht overdraagbare veeziekten) verder te subsidiëren. Het ontstane tekort van ±15 miljoen F werd door het ministerie van landverdediging bijgepast. Met de verandering van sponsor wordt het project in een ander kader geplaatst, namelijk dat van de biologische wapens.

Men kan zich natuurlijk afvragen wat het leger met een onderzoek naar veeziekten gaat aanvangen. Alle mogelijke antwoorden daarop zijn even verontrustend. Het cruciale punt is echter dat zowel het leger als het AFRC hun geld van de staatskas krijgen, zodat de Britse regering deze wijziging onmogelijk als een besparingsmaatregel kan voorstellen. Het gaat louter en alleen om de militarisering van een onderzoeksproject dat tot nu toe een zeer vreedzaam karakter had.

Verzet

De betrokken veeartsen en biologen zijn allesbehalve gelukkig met deze gang van zaken. Ze hebben eerst binnen de universiteit geprotesteerd door in augustus een petitie af te geven die door 59 personeelsleden was ondertekend. Daarna hebben ze getracht om het aanvaarden van deze financiering door de universiteit uit te stellen. Dat is hun niet gelukt en nu hebben ze hun protest openbaar gemaakt. Dit ene geval is typisch voor de manier waarop de "dissidentie" in westerse wetenschappelijke kringen tot stand komt. Men kan jarenlang de illusie koesteren dat het wetenschappelijk werk op een of andere manier los staat van de algemene maatschappelijke configuratie, om dan ineens met z'n neus op de realiteit te botsen. Sommigen komen op dat ogenblik niet verder dan een soort corporatistisch reflex, waarbij de politieke macht als "bureaucratisch" of "idioot" wordt afgedaan. Anderen beseffen met een schok dat

"Once the rockets are up,
Who cares where they come down?
That's not my department",
says Werner Von Braun.

Tom Lehrer

We vieren de 40ste verjaardag van de universele verklaring van de rechten van de mens. Het versje van Tom Lehrer (docent wiskunde aan de universiteit van Harvard en bijwijlen cabaretier) onderlijnt echter een ander probleem met betrekking tot al wie in de wetenschappen z'n boterham verdient: daar gelden niet enkel rechten, maar ook plichten ten overstaan van de mens.

ze lang geleden tot het wetenschappelijk werk waren aangetrokken omdat dit op zich een waardevolle bezigheid leek die toch ergens betrekking zou kunnen hebben op een verbetering van het menselijk lot.

Uit zo'n bewustwording ontstaan georganiseerde dissidente stromingen. De dokters van de internationale vereniging tegen atoomoorlogen (IPPNW), de meer dan 7.000 Amerikaanse academici die elke medewerking aan het Star Wars project geweigerd hebben, de informatici verenigd in *Computing and Social Responsibility* en de overkoepelende organisaties als *United Campuses to Prevent Nuclear War* (VSA) en de *Society for Social Responsibility in Science* (GB) zijn hier allemaal voorbeelden van.

Een dergelijke stroming is uiteraard niet eensgezind. Sommige deelnemers aan de Star Wars boycot, zoals Robin Nicholas (Oxford), zijn bijvoorbeeld geen principiële tegenstander van het militair onderzoek: hun verzet berustte enkel op het argument dat het Star Wars project niet kon werken, zodat het aanvaarden van het geld op oplichterij neerkwam.

Oost-Europa

Het is een teken des tijds dat de nieuwe dissidente bewegingen onder Oosteuro-

pese wetenschapslui tegenwoordig op een analoge manier tot stand komen. De recente acties van een 100-tal wetenschapsmensen van Bratislava (Tsjecho-slovakije) illustreren dit. In het kader van de perestrojka hebben ze een boek uitgegeven om de lucht- en waterverontreiniging door de scheikundige nijverheid aan de kaak te stellen. De grootste vervuiler bleek het reuze-staatsbedrijf Slovnaft te zijn. Het boek werd echter door de burgemeester (en partijbonds) van Bratislava op een scheldtirade vergast, de politie werd ingeschakeld om de betrokkenen te intimideren en de tweede oplage van het inmiddels uitverkochte boek werd in beslag genomen. De betrokkenen hebben zich hierbij niet neergelegd en gaan verder in hun actie "ter ondersteuning van de perestrojka".

Ook in Hongarije lag een specifiek wetenschappelijk probleem aan de basis van een nieuwe sociale beweging, toen in de lente van dit jaar de regering besliste om de begroting voor wetenschappelijk onderzoek met 22% te verminderen. Protest hiertegen in wetenschappelijke kringen werd door de officiële vakbond SZOT genegeerd. Dit leidde tot de oprichting van de eerste onafhankelijke vakbond in Oost-Europa sinds *Solidarnosc*. Deze nieuwe "Democratische Vakbond van Wetenschappelijke en Academische Werkers" (TDDSZ) telt op dit moment meer dan 1.000 leden en gedraagt zich als een volwaardige vakcentrale. De machts-overdracht van Janos Kadar naar Karoly Grosz, bij voorbeeld, werd verwelkomd door de wiskundige Judit Szallay in naam van de vakbond als een "stap in de goede richting".

Deze ontwikkeling verschijft van de "traditionele" positie van dissidenten in de USSR, zoals een Sakharov of een Zinoviev, die zich isoleerden in hun werkmilieus van zodra ze -op algemeen maatschappelijke basis- standpunten innamen die niet door de beugel konden.

Frank Winter

Werkgroep Mort-Subite

Een zetfout heeft vorige week het telefoonnummer van de Werkgroep Mort-Subite (marxistische aardrijkskunde) uitgeveegd. De werkgroep kan gecontacteerd worden op 02/218.28.16 van Chris Kesteloot. Dat is dan weer rechtgezet.

DEBAT

Ik stel in toenemende mate vast dat een groot aantal zich progressief noemende individuen zich zeer vrijblijvend opstellen ten overstaan van het socialisme of er kordaat afstand van nemen. Voor vele intellectuelen beantwoordt het socialisme niet meer aan de sociale werkelijkheid van de maatschappij waarin wij leven, is het een ideologie die voorbijgestreefd, zinledig en overbodig is. Uitspraken, die mij als niet-partijgebonden socialist tot tegenspraak prikkelen.

Afhaken

Wij hebben meegemaakt dat de kritisch ingestelde socialistische vereniging rond het blad "Links", bruusk de uitgave van hun publikatie stopzetten. Wij hebben de leegloop van de KP gezien. En dat de vlijtigste leerlingen van Mandel het trotskisme de rug toekeerden. Allemaal kringen waar jaren lang min of meer ernstig over het socialisme als levensbeschouwing werd nagedacht.

Ik denk dat wij er allen van overtuigd zijn dat de stroom publicaties in verband met het socialisme nog onmogelijk door één persoon te verwerken zijn. Wat wel mogelijk blijft is in algemene zin de ontwikkeling van het kapitalisme in grote lijnen te volgen. Van een maatschappij die op onderlinge tegenstellingen berust, het ongebreidelde winstbejag in het vaandel voert en niet in staat is de klassentegenstellingen op te heffen. De veelvuldige wilde en geleide stakingen over heel de wereld, waarvan wij langs de massamedia kunnen kennis nemen, bevestigen volgens mij nog altijd het bestaan van klassen. We zien, als waarneembare tendens bij verschillende Europese socialistische partijen (bijvoorbeeld Labour, de PvdA in Nederland, de Franse PS, de PS van Spietels en de SP in Vlaanderen) een onmiskenbaar opschuiven naar het centrum. Wie zich nog in de partijen links daarvan opstellen worden als conservatieven (de spraakverwarring, ook in socialistische middens, wordt algemeen) gebrandmerkt, dogmatici genoemd of als naïevelingen geklasseerd. Als links geduld

Een antwoord van Jan Kempen
aan Nico Jacquemin

Socialisme, wat nu?

Wie na de tweede wereldoorlog in het Antwerpse met de socialistische beweging in aanraking is gekomen kent Jan Kempen.

De oude veelbelezene militant volgt met argwaan de discussies ter linkerzijde. Hier reageert hij op de bijdrage van Nico Jacquemin over Daniel Bell in Toestanden 5.

wordt door de partijen dan wordt dat beschouwd als een gebaar van breeddenkendheid en openheid naar buiten.

Anti-intellectualisme

In de huidige verwarring, herdenking of verwerping van het socialisme, is het ook begrijpelijk dat er vanuit syndicale kringen stemmen opgaan. Zo heeft Fernandez, de voorzitter van de Algemene Centrale van het ABVV op zijn congres in opvallend scherpe bewoordingen stelling genomen tegen de "nieuwe generatie syndicalisten met nieuwe ideeën over het syndicalisme die modernistischer zouden klinken, die met het verleden willen breken en die een nieuwe richting willen uitgaan" (De Morgen, 14-10-88). En vervolgt hij: "die syndicale hervormers gaan daarbij ten rade bij allerlei slag van sociologen, geschiedkundigen, economen en tutti quanti, die allen één ding gemeen hebben, dat geen enkele van deze vernieuwers ooit op een werf of in een fabriek is geweest, of ooit aan een onderhandelingsstafel heeft gezeten." In dit citaat, dat nogal anti-intellectualistisch aandoet, meen ik een ondertoon waar te nemen van een eerlijke socialistische syndicalist die zich opstelt tegen al diegenen die het socialisme, als levensbeschouwing willen afschrijven. Wat mij betreft heb ik de grote waaier van verscheidenheid in de benadering van het socialisme als een bron van rijkdom ervaren

waarop socialistische fier kunnen zijn. Als professor Leo Apostel in Knack (13-488) zegt: "Tot aan de verlichting werd het wereldbeeld aangereikt door het christendom, maar de theologen weten nu ook wel dat het christendom niet daarvoor dient. Dat christelijke wereldbeeld heeft afgedaan, ook voor de gelovigen. Daarna kwam het socialistische wereldbeeld, maar dat is ook ingestort. Op dit ogenblik biedt het ons geen visie op de wereld. Kortom de twee wereldutopieën hebben geen wereldbeeld meer aan te bieden." De zoektocht naar een nieuw wereldbeeld (want de mensen hebben daar nood aan) zou in een centrum door interdisciplinaire uitwisseling van ideeën en grondige onderlinge discussies moeten gebeuren. Ik stel mij de vraag wanneer wij daarvan de vruchten gaan plukken, of dat wij weer een nieuwe illusie rijker gaan worden.

Toverwoorden

Ik ben geen filosoof. Wel is het socialisme nog mijn wereldbeschouwing. Volgens Marx moeten wij de maatschappij niet verbeteren maar veranderen. Het grootste experiment in die zin, de Russische Revolutie, is verkeerd afgelopen. In de maatschappij, zoals Marx hem dacht, was de filosoof overbodig, zoals in de staat van Plato de dichter overbodig is. Het kapitalisme dat in het verleden de drager was van de vooruitgang is in zijn verdere ontwikkeling een dodelijk gevaar geworden voor het overleven van de mensheid. Een maatschappij die stikt in haar vervuiling, verloederd en de gevolgen van haar onbegrensde technische mogelijkheden, die zowel een zegen als een vloek kunnen zijn.

De zomer van 1988 zou volgens de internationaal toonaangevende persorganen, die de kapitalistische wereld steunen en verdedigen, getuigen van een oprecht gemeentevredeswil. De Glasnost en de Perestrojka zijn de toverwoorden die tot die ontspanning hebben bijgedragen. Zo wordt ons toch gezegd. Als we deze bewering echter op een rationele manier onderzoeken, dan moeten we wel tamelijk

zwakzinnig ingesteld zijn om niet te doorzien dat de gehele vooropgestelde pacifistische poespas een grandioos mistgordijn is, want dat er niet veel gewijzigd is. De visie van de VS is niet noemenswaardig veranderd, is nog altijd even anti-communistisch en gericht op de vernietiging van het sovjet-regime. Het zijn dromers die zich inbeelden dat het geweldige industriële complex dat voor militaire doeleinden werkt en het winstgevenste deel is van de Amerikaanse economie zal worden afgebouwd. De geplande modernisering van kernwapens voor de korte afstand bevestigen dat de ontwapeningsplannen zand in de ogen strooien, want dat de productie van wapens gewoon verder gaat. Het Vietnam-syndroom heeft luttelens nagelaten, maar de Reagan-boys zijn er handig in gelukt de nederlaag te doen vergeten. Alleen de zwakke vooruitzichten van de Amerikaanse economie, of de tijdbom die elk ogenblik kan ontploffen, of een bankcrisis groter nog dan die van de herfst 1987, zou een dam kunnen opwerpen tegen de voornemens van de doordrijvers van de harde lijn. De vooruitzichten dat de werkende massa's daarbij een rol zullen spelen lijken mij klein.

Zij die willen doen uitschijnen dat in de kapitalistische maatschappij met vrijheid

en redelijkheid tot overeenstemming te komen is en kapitalisme niet noodzakelijkerwijze oorlog betekent, hebben het, zo vrees ik, verkeerd voor. Na de tweede wereldoorlog heeft de tegenstelling tussen oost en west voortdurend conflicten tot gevolg gehad. Er wordt alleen minder gebruik gemaakt van het woord "oorlog". En van de crisissen, eigen aan het kapitalisme, zijn we evenmin gespaard gebleven.

Oorlogstoker

Wat ons als ontwapeningsakkoorden wordt voorgeschoteld zijn het herschikken van de krachtsverhoudingen binnen de blokken. Geen enkele marxist zal ontkennen dat het kapitalisme stand houdt terwijl de rotte plekken steeds meer zichtbaar zijn. In de veelheid van informatie moeten we zorgen dat we niet verzuipen en de grote lijnen in de ontwikkeling blijven volgen. Dan zien we dat het toenemend succes van de Amerikaanse politiek de USSR in een steeds groter isolement brengt. De jongste overwinningen spelen in het voordeel van de VS. Het Russische leger verlaat Afghanistan, de Cubaanse troepen verlaten Angola, de Vietnamese Cambodja. De enorme economische druk uitgeoefend door de bestendige aanwezigheid van de Amerikaanse vloot bijstaan door andere Westerse eenheden, in

de Perzische golf dwongen de ayatolla's aan de onderhandelingstafel plaats te nemen. Het Amerikaanse imperialisme is er met westerse hulp in geslaagd de Russische aanwezigheid in het Midden-Oosten tot nihil te herleiden.

Het toenemend succes van de Amerikaanse politiek wakkert ook nog de nationalistische bewegingen die ondergronds in die landen van het Warschaupact sluimerden, dank zij de door Gorbatsjov gevoerde politiek, aan.

Zo zit de USSR nu opgezaald met het Armeense verzet in de provincie Karabach in Azerbeidzjan en de nationalistische protestacties in Estland, Letland en Litauen en het reeds jaren aanslepende verzet in Polen.

De vraag die zich nu opwerpt is hoe men, nu de intellectuelen die het vroeger voor het socialisme opnamen afvallig zijn geworden en zover gaan het socialisme als levensbeschouwing te verwerpen, zonder er iets voor in de plaats te stellen, *de werkers nog bewust kan maken van de grote macht die zij vertegenwoordigen in eenheid*. De vraag of het socialisme nog toekomst heeft zal dan ook afhangen van de bereidheid zich tijdig te bezinnen, alvorens een nieuwe wereldoorlog ons verast.

Jan Kempen

TRIBUNE

Erica Bal en
Jos Vandersmissen
(Brussels Brecht-Eislerkoor)

Tien jaar hedendaags

Zaterdag 10 december vierde het Brussels Brecht-Eislerkoor zijn tiende verjaardag. In 1978 werd een groot Brecht-Eislerkoor opgericht, met drie afdelingen: Gent, Antwerpen en Brussel, samen 98 leden. Dat bracht in 1979 *De Moeder*, een cantate van Hans Eisler en Bertolt Brecht. In 1980 volgde *Het Roer van de Staat*, over het ontstaan van de Belgische Werkliedenpartij.

Sinds 1981 treedt het Brussels Brecht-Eislerkoor zelfstandig op met als dirigenten Jan Rispen, Lieve Franssen en Jan Aertssen. *Nootweer* (1982) werd hun eerste avondvullend programma. Hun tweede, *Nootzaak*, ging in première in de Beursschouwburg op 30 april 1986. Ondertussen werkte het koor ook aan *De Maatregel*, leerstuk van Brecht en Eisler, dat eind 1987 en begin 1988 werd opgevoerd in een regie van Rudi van Vlaanderen. Tussendoor verzorgde het koor talrijke kleinere optredens voor allerlei manifestaties, solidariteitsacties, betoelingen enzovoort.

Momenteel wordt gerepeteerd voor *Flanders Flexpo* (werktitel), een remake van de Prometheus-sage als tragi-komische

reflectie over auto- en informatisering. Walter Heynen componeert. Première ergens midden 1989.

Tien jaar Brussels Brecht-Eislerkoor. Tien jaar hedendaagse muziek: 95% van na 1930, 60% van na 1970. Tien jaar creaties van Vlaamse en Nederlandse componisten (Walter Heynen, Jan Rispen, Marc De Smet, Frans Geysen, Daniel Sternfeld, Louis Andriessen, Cornelis de Bondt, Huub de Vriend..)

Het Brussels Brecht-Eislerkoor is een amateurkoor, en dat biedt wat mogelijkheden: een zeer democratische werking en een zekere eigenzinnigheid en kies-

keurigheid inzake thema's, inhoud en muzikale vormen. Producties worden uitvoerig gedocumenteerd en bediscussieerd. Het bestaan van de groep is niet afhankelijk van subsidies; wel is het koor dank verschuldigd voor de professionele hulp van componisten, tekstschrijvers, regisseurs, acteurs, muzikanten en stempedagogen. Aan zijn keuze voor hedendaagse koormuziek verbindt het koor ook (logisch) een maatschappelijke keuze, die je onder hetzelfde hoedje kunt vangen als Toestanden: progressief en pluralistisch. Koorlid Erik Meerschaut verwoordde het ooit zo:

"In deze tijd zingen wij ons lied hard om de tot stikkens toe verpakte pijn een kans te geven rauw om te onthullen wat verhuld wordt dissonant om een plaats te geven aan de wanklank." Flanders Flexpo wordt nog vrolijker. Wie wil meezingen mag zich haasten en bellen of schrijven naar: Mia Polet, Terhulpesteenweg 561, 1170 Brussel, Tel. 02-672.62.54.

Eddy Boutmans vult
Koen Raes aan

Koen Raes' bedenkingen staan niet zover van wat destijds aan de basis van het Daens Aktiefonds lag. Prettig om zo laat nog wat gelijk te krijgen. Raar ook (en voer voor optimisten) dat een opstoot van extreem-rechts de kwaliteit van het politieke vertoog bij de linkerkzijde ten goede blijkt te komen.

Althans bij een gedeelte daarvan, want links blijkt nogal wat scheldproza op het Vlaams Blok af te kunnen sturen -terwijl nu juist de zwakte van hun argumenten onze sterkte zou behoren te zijn.

Graag formuleer ik een aanvulling en lanceer ik een vraag over politieke opportuniteit (zeg niet: opportunisme: ik heb in Agalev, waar ik toen nog geen lid van was, sterk gepleit voor opname van etnische kandidaten -en ik blijf daar hevig enthousiast over, ook nu er hier en daar gemor is).

De aanvulling is deze: het zou mijns inziens een goed idee zijn om nu te beslissen dat alle immigrantenkinderen, die hier geboren zijn (wier ouders hier vast verblijven) automatisch de Belgische nationaliteit krijgen. De terugwerkende kracht van die maatregel, die juridisch nog uitwerking behoeft, zou ergens tussen 1975 en 1980 gesitueerd kunnen worden. Zo krijgen we een geleidelijke influx van nieuwe kiezers, nieuwe dienstplichtigen enzovoort. Bezwaren van de betrokkenen zou ik maar terzijde schuiven: zij hebben meer banden met België dan met hun land van "oorsprong" en ik heb ook niet om een Belgische identiteitskaart gevraagd.

De politieke vraag dan: wat doen we met oproepen om (in Antwerpen, maar wellicht ook daarbuiten) te gaan betogen tegen racisten in de raad? Eerste bedenking: is het wel zinvol te betogen tegen een verkiezingsresultaat (-waarvan de

Naturalisatie met terugwerkende kracht

Onze debat-rubriek komt stilaan op gang. Vorige week reageerde Dirk De Bruyn op Nico Jacquemins bespreking van Daniel Bells *The End of Ideology* (Toestanden 5). Jan Kempen zet deze discussie verder in voorgaande bijdrage. In onderstaand stuk antwoordt Eddy Boutmans op het lange artikel van Koen Raes, *Wie is bang voor het Vlaamse volk?* (Toestanden 11).

juistheid niet betwist wordt) en dus in laatste instantie tegen het kiesvolk (-althans tegen 17,5% daarvan)? Dat die actie grotendeels getrokken wordt door dé verliezers van alle recente verkiezingen (marxistisch links) zal de tegenstander een belangrijk argument aan de hand doen: zij zijn geen democraten, want ze kunnen niet verliezen. Wie het argument wat wil verfijnen, zou zich af kunnen

vragen of de aanhangers van Stalin (nog steeds!), die achtereenvolgens Pol Pot, Kim il Sung en het Genie van de Karpaten tot model-socialist hebben uitgeroepen, sowieso het ideale gezelschap voor zo'n actie vormen.

Daarmee wil ik geen nieuw (groen) sectarisme aanwakkeren (er zijn al genoeg mensen in Agalev die de Partij boven alles willen stellen, om het daar maar eens over te hebben) maar dit juist voorkomen: als de anti-fascistische actie alleen kan rekenen op een kleine fractie van de linkerkzijde, wier politiek project in volle afgang is, is ze tot mislukken gedoemd.

Er staan ons drie dingen te doen: één, een brede, groen-geel-rood-blauw-zwart-geel-kerkelijk-vrijdenkende coalitie bouwen tegen racisme en fascistoïde tendenzen (het hierboven gesuggereerde wetsvoorstel zou bijvoorbeeld uit zo'n consensus moeten voortkomen).

Twee, de onvermijdelijke contradicties in het rechts-radicalen kamp aanwenden (is het niemand opgevallen dat De Winter & Annemans zich sinds de raadsverkiezingen zowat dagelijks van hun aanhang moeten distancieren?).

Drie, werk maken van een geloofwaardig progressief totaalprogramma dat (naast heel wat andere prioriteiten...) duidelijk moet maken dat de echte poenpakkers geen Marokkanen of Turken zijn; dat gezondheid en milieu niet door knoflook en schapen, maar door plat materialisme bedreigd worden, dat onze eigenheid (die toch vooral Europees is, zij het dat wij daar een Vlaamse variant van uitmaken) eerder vanuit Noord-Amerika en onze taal eerder door angelsaksificatie bedreigd worden, dan door verturking of arabisering!

Eddy Boutmans

advertentie

Het "Steuncomité Helene Passtoors" nodigt U uit deel te nemen aan een

ACTIE VOOR DE VRIJLATING VAN HELENE PASSTOORS

Op maandag 19 december 1988 van 12u30 tot 13u30
tegenover de Zuidafrikaanse ambassade

Wetstraat 26, 1040 Brussel

Er bestaat een groot verschil tussen componeren en componist zijn. Het eerste is een bezigheid waar men aan het materiaal, de taalconstructies, de achtergronden, zijn eigen inzichten en de traditie of niet-traditie sleutelt; het tweede is een sociale bezigheid waar men met het muziekleven te maken heeft: uitvoerders, organisatoren, publiek, kritiek. In normale omstandigheden is het ene een veruiterlijking van het andere. Maar onze cultuur is schizofreen: tussen beide gebieden heerst meer dan eens een zwaar conflict. Je krijgt zogenaamde "eerlijke" componisten, die consequent doordenken op het gebied van het componeren, die er niet in slagen hun werk in het muziekleven te doen aanvaarden. En je krijgt de yuppies, de "componisten" die eigenlijk nooit een echt goed werk schrijven maar wel prominent worden. Zij gebruiken de kanalen en de mogelijkheden van "het muziekleven". Uiteindelijk is het criterium om het ver te schoppen: of men goed past in de bestaande instituten.

Dit is dus "aangepaste" kunst, sociale gebruikskunst. Zoals je die vroeger had voor huismuziek of voor een vorst heb je ze nu voor de instituten. Overwegend conservatief, in wezen oer-conservatief, maar helaas niet helemaal. Je hebt ook avant-garde instituten zoals Gaudeamus in Nederland of vele (zoals de Belgische) afdelingen van het ISCM, die als de dood zo bang zijn voor echt-nieuwe nieuwe muziek en er zich tegen weren op een reactionair-elitaire manier die erger is dan de instituten waar zij zelf vroeger zo fel tegen hebben gestreden.

Je kunt zeggen: het is altijd zo geweest en het zal altijd zo blijven. Dus zo erg is het ook weer niet.

Kiezen tussen
componist en componeren

De put van vrouw Holle

Tussen 1985 en 1988 schreef Boudewijn Buckinx de Duizenden-één Sonates voor Piano en Viool. Letterlijk, 1001 stukjes muziek, alle tussen dertien seconden en zestien minuten lang. Samen goed voor meer dan 24 uur muziek en op 13 en 14 januari eerstkomend te beluisteren in de Ancienne Belgique te Brussel. In dit stuk beschrijft de artiest de kunstenaar en vice versa.

BOUDEWIJN BUCKINX IN
DE ANCIENNE BELGIQUE

Mogelijk, maar het is toch een element in de discussie rond artistieke creativiteit. Wat is nu echt de naam "kunstenaar" waard: het fenomeen van de eenzaat die zijn werk voortdurend moet verdedigen

maar toch wil doorzetten omdat hij dit allereigenste werk belangrijk vindt; of het fenomeen van de gerenommeerde artiest die voortdurend op zoek is om zijn succesvolle werk een beetje met "waarden" in te vullen.

Voor mij is het een uitgemaakte zaak: het creatieve muziekleven stelt weinig voor. Sociaal, filosofisch, economisch, politiek: het is een te verwaarlozen factor. Zelfs een "ster" zoals Wolfgang Rihm zou zich wel aan een bedroevende zelfbegoocheling bezondigen als hij zich zou voorstellen in "de" wereld iets te betekenen. Langs de andere kant is het fenomeen van de kunstenaar wel belangrijk. Hij vormt preverbaal categorieën om de wereld te interpreteren, vormt supra-rationele sensibilliteiten, intensificeert de realiteitservaring. Hij zorgt voor (mogelijk) vol, echt leven. Hij is de laatste volle mens. Daarom ook kan hij onmogelijk tegemoet komen aan de dwingende wens van instellingen en maatschappelijke structuren om te affirmeren. Een keertje kan het toevallig overeenstemmen, maar meestal niet, en opvallend dikwijls probeert de kunstenaar een dubbel gezicht: men ziet het affirmatieve en hij wordt dus aanvaard, maar als men goed kijkt is de affirmatie een onbelangrijke schil. Schubert is zo, Shostakovich is zo, Barlow is zo. Zij zijn de put van vrouw Holle: je put eruit om ordinaire dorst te lessen, tuimelt erin en komt in modellen terecht voor integere ervaring van het leven. Penderrecki laat je een ticket kopen voor een sprookjeskasteel, en als je betaald hebt, zie je oude stenen.

Waar het op kiezen aankomt, ik weet waarvoor.

Boudewijn Buckinx.

Over enkele dagen zit U met Uw jaarlijks probleem: wat geef ik nu weer als Kerstgeschenk?
Een simpele oplossing!

GEEF EEN ABONNEMENT OP TOESTANDEN ALS KERSTGESCHENK !

Tot 31 december 1988 kan dat nog voor de prijs van 1.988 F, door overschrijving
op rekening 001-1762098-72 van uitgeverij Zijdelings CV.

N.B. De trouwe lezer verwachtte hier natuurlijk het vervolg van het levensverhaal van Amalia, de specht van mijn buurvrouw, een levensverhaal dat zo hoopvol begon in ons vorig nummer. Spijtig genoeg is dat onmogelijk. Het is slecht afgelopen. Na de ineenstorting van de houtprijzen was Amalia in alle staten. Uit woede wierp hij zich op de houten meubelen van mijn buurvrouw. Die moesten eraan geloven. Buurvrouw nam dat niet en maakte een einde aan de specht. Toen ze beseftte wat ze gedaan had sloeg ze ook de hand aan zichzelf...

Dag Fernand Auwera,

Ik heb weer eens *Dueloog* gelezen in *Toestanden* en ik wil nu eindelijk wel eens vertellen dat ik van zo'n *Dueloog* wel een heel andere voorstelling heb dan u. Moet *Dueloog* noodzakelijk altijd maar weer de degens kruisen? Moet vervolgens elke zin uiting geven aan een al of niet geveinsde verontwaardiging? Moeten die zinnen dan worden geschreven in een stijl van superioriteit die geen tegenstand duldt?

Dueloog

Lydia Blontrock
antwoordt
Fernand Auwera

Godallemachtig, denk ik dan zeer ongepast, wat hebben die mensen alweereen groot gelijk, maar wat heb je aan een

gelijk als het allemaal zo voorspelbaar is? Nooit wordt eens iets geformuleerd dat echt verrassend is. Je weet bij voorbaat wat zo'n *Dueloog* wordt, maar ja, daarvoor is het nu eenmaal een *dueloog*, snap ik!

P.S. We wensen *Toestanden* evenveel lezers als *Het Vrije Woord* luisteraars heeft!

Lydia Blontrock

Op 21 mei 1988 in de namiddag, verlaat Dokter Jan Cools het Palestijnse vluchtelingenkamp Rashedye in Zuid-Libanon. Hij gaat in Tyrus zijn post ophalen om daarna door te reizen naar Beiroet voor een vergadering van het team van NORWAC. Daar is hij nooit toegekomen. Hij is onderweg gekidnapt door een organisatie die tot nu toe geen enkele eis stelde, geen enkel teken van leven gaf. Op de vraag wie ... en waarom ... heeft niemand een antwoord.

Als dokter in de groepspraktijk "Geneeskunde voor het volk" te Hoboken, groeide Jan uit tot een persoonlijkheid die alleen rust vond als hij de principes waarin hij geloofde daadwerkelijk in de praktijk kon omzetten. Voor Jan betekent zich als dokter ten dienste stellen van het volk, strijden tegen de oorzaken van ziekten. De crisis, de fabriekssluitingen en de werkloosheid met alle medische gevolgen vandien, zijn contact met de realiteit van beroepsziekten en arbeidsongevallen, bevestigen voor Jan Cools zijn keuze. Maar hij had ook oog voor de toenemende ellende in de Derde Wereld en het opkomende racisme. Vandaar zijn inzet voor de plaatselijke 11.11.11-actie en zijn anti-racistisch engagement.

Collega's van dr. Cools, die enige ervaringen hadden opgedaan in medische Derde Wereldprojecten, hadden intussen met hulp van de Anti Imperialistische Bond een nieuwe organisatie opgericht: Geneeskunde voor de Derde Wereld. Vooral het feit dat deze organisatie veel aandacht heeft voor de oorzaken van de ellende in de Derde Wereld, en zijn projecten resoluut ten dienste wil stellen van volksorganisaties, bevrijdingsbewegingen en progressieve regimes, trok Jan Cools sterk aan.

Over de hele wereld sterven dagelijks 40.000 kinderen. Ruim eenderde van de kinderen in de wereld lijdt aan ondervoeding. Dat zijn wetenschappelijk gepeilde vaststellingen van Unicef. James Grant,

TRIBUNE

Guido Gorissen
(Geneeskunde voor de
Derde Wereld)

Dr. Jan Cools vrij!

de voorzitter van Unicef, verklaarde dat de schuldenlast van de Derde Wereld de belangrijkste oorzaak vormt voor de hoge kindersterftecijfers, en dat die schuldenlast het belangrijkste obstakel is om er iets aan te verhelpen. Vanuit deze praktische directe ervaringen en vanuit deze wetenschappelijke vaststellingen steunen wij met Geneeskunde voor de Derde Wereld gezondheidswerkers die werken in een geest van solidariteit aan de zijde van de volkeren die strijden tegen deze uitbuiting en onderdrukking.

Onder meer door al deze feiten rijpte bij Jan Cools de idee om zelf in een van onze projecten te gaan werken. Maandenlang bereidde hij zijn project voor. Hij wist dat hij naar een risicovolle situatie ging. Maar zijn schrik woog niet op tegen het inzicht dat de situatie van honderdduizenden Palestijnen en Libanezen dringend dient verbeterd te worden. De Israëliëse invasie van 1982 heeft in Libanon de volledige medische infrastructuur vernietigd. Van de Palestijnse en Libanese kinderen geboren na 1982, is de meerderheid niet of onvolledig ingeënt. Deze situatie is een tijdbom, destructiever dan de echte Israëliëse bommen die dagelijks op de vluchtelingenkampen gedropt worden.

Voor zijn vertrek, in februari '88, had Jan een steuncomité opgericht. De bedoeling was om zijn "terreinerfaringen" rechtstreeks dienstig te maken voor het zo noodzakelijke solidariteitswerk met de Palestijnse Revolutie in ons land. Dat comité-patienten en vrienden van Jan heeft sedert zijn verdwijning bergen werk ver-

zet. Niet alleen om financiële steun te verwerven om de opsporingsactie te financieren, maar ook om de motivatie van Jan bekend te maken. De familie van Jan heeft in deze voor hen extreem moeilijke situatie een formidabele rol gespeeld.

Geneeskunde voor de Derde Wereld, als kleine en onbemiddelde organisatie, ziet zich geplaatst voor een grote uitdaging. Een van zijn medewerkers werkt in Libanon in het team dat het opsporingswerk coördineert. Wij moeten het grootste deel van het geld van deze actie verzamelen. Tot nu toe belopen deze kosten 400.000F per maand. Onze dank gaat naar alle individuen en organisaties die ons helpen om deze inspanningen verder te zetten totdat Jan Cools vrij is.

Samen met de vader van Jan Cools werden we uitgenodigd door Yasser Arafat op de Palestijnse Nationale Raad in Algiers. Tijdens deze historisch belangrijke vergadering werd onder de leden van het parlement een brief van vader Cools en van Geneeskunde voor de Derde Wereld, vertaald in het Arabisch, verspreid, tezamen met de te bediscussiëren resoluties die de uitroeping van de Palestijnse staat voorstelden. Ons trof de bezorgdheid, het medeleven van de Palestijnse leiders, en de inspanningen die ze leveren om deze ontvoering op te lossen.

De ervaringen die we nu opdoen, hebben ons concreter dan ooit de problemen en de rechtvaardige eisen van het Libanese en Palestijnse volk laten verstaan.

Van onze kant zouden wij hen een zelfde solidariteit kunnen betuigen door vanwege Europa en speciaal de Belgische regering de erkenning van de nieuwe onafhankelijke Palestijnse staat af te dwingen.

Stort uw giften op 001-1951388-18 van Geneeskunde voor de Derde Wereld, Ruggenveldlaan, 725 te 2100 Deurne. Voor giften boven de 1000F krijgt u een attest voor aftrek van uw belastings-aangifte.

CONTRAPUNT

Walter Ressler (Antwerpen): "Naar mijn gevoel schenkt Toestanden niet voldoende aandacht aan het leefmilieu. Er komen wel regelmatig artikels over 'groene' onderwerpen, maar dan meestal in een politieke context. Inhoudelijk wordt nauwelijks op milieuproblemen ingegaan.

Enkele nummers geleden werd een kans gemist om een debat over het onderwerp op te zetten. Prof. Vermeersch werd geïnterviewd over zijn milieufilosofie (Toestanden 7). Voor Vermeersch is de natuur op zich niet belangrijk, maar krijgt ze waarde in functie van haar belang voor de mens. Daartegenover staan de opvattingen van de studiegroep Gaia, die in dezelfde periode met een manifest kwamen, maar door Toestanden slechts heel terloops genoemd werden in het artikel over Vermeersch. Gaia pleit immers wel voor een ethiek die uitgaat van respect voor de gehele natuur, zowel het dieren- als het plantenrijk, zelfs voor het anorganische. Hoewel er bij Gaia bekende namen voorkomen, zoals Ward Ruyslinck en Jaap Kruihof, vond Toestanden hen geen artikel of interview waardig. Het adres is: Gaia, p/a Michel Vandenbosch, Zwartenbroekstraat 71, 1680 Lennik"

Heb kritiek en adres doorgespeeld aan de heren Corijn en Van Kerkhoven. Ze beoefden het nodige te doen.

Flop.

Roland Rotsaert (Brugge): "Ik ben het eens met uw briefschrijvers: de lezersbrieven worden verminkt door de overbodige commentaar die eraan toegevoegd wordt; dit is niet prettig, noch voor de schrijver, noch voor de lezer.

Er is echter nog iets anders. Ik stel vast dat ik de laatste maanden Toestanden niet meer lees, maar slechts doorblader. (In de startperiode dwong ik mijzelf om het blad te lezen.) Wellicht verkeren nogal wat abonnees in dezelfde situatie. Wie Toestanden niet meer leest zal uiteraard ook niet reageren.

Mijn verwachtingen waren hooggespannen (en ik blijf ervan overtuigd dat er een markt is voor Toestanden), maar de huidige formule is een flop. Ik overweeg dan ook ernstig om op de eerstkomende alge-

mene vergadering van de C.V. Zijdelings voor te stellen de zaak in vereffening te stellen, teneinde nog te redden wat te redden valt. In afwachting ben ik -als dagelijks pendelaar naar Antwerpen-benieuwd naar wat autochtoon Walter Ressler over de verkeerssituatie van zijn stad te vertellen heeft."

Misschien ware het nuttig enkele argumenten voor je terminaal oordeel te geven. Is het ook niet wat overdreven te stellen dat je Toestanden "de laatste maanden" niet meer leest en er toch een vernietigend oordeel over velt. En dat allemaal voor een blad van 14 weken! Of is deze commentaar ook overbodig?

Moet kunnen

Fernand Dhaenens (De Pinte): "De omkering van het lettertype in de lezersrubriek is een verbetering. Zoals lezer Jan Van Hee het stelt in vorig nummer, moet de lezersbrief (ongeschonden) de essentie van Contrapunt uitmaken; eventueel aangevuld met een korte commentaar of rechtzetting van Lafargue -moet kunnen! Het voorstel van Walter Ressler -een dossier over onze mobiliteit- vind ik enorm boeiend. Met de nieuwe minister van verkeer Dehaene -die toch de verdienste heeft problemen i.v.m. vervoer te erkennen, hierover luidop durft nadenken, mogelijke oplossingen formuleert- is de tijd rijp om in Toestanden hierop dieper in te gaan. Een pluim voor 't dossier over de openbare diensten."

Dossier

Robert Valcke (Brussel): "In het laatste nummer zes bladzijden klachten over de openbare diensten. Ik hoop dat jullie een ernstig dossier zullen publiceren.

Op blz. 1 staat "geen procenten maar

centen" en twee kolommen ernaast staat "een loonsverhoging van 10%". Op blz. 15 hebben jullie het over bruto wedden en op blz. 18 en 19 over netto.

Publiceer de concrete eisenbundel gestaaft door ernstige argumenten en geen zever. In de ACOD zijn veel leden voor een sterk leger in het kader van de NATO; zijn bereid Zaïre het nodige geld te geven om te voorkomen dat het land in communistische handen valt; zijn voor een belastingsvermindering; willen de regering in stand houden.

Verder wens ik het juiste standpunt te kennen tegenover de Brusselse politie. Zijn de politiemannen schaapjes geworden die nooit meer een betoging zullen uit elkaar kloppen, die steeds hoffelijk zullen zijn tegenover de gastarbeiders? Als ik sommige mensen van "Toestanden" moet geloven vormt de politie de revolutionaire speerpunt in de huidige strijd."

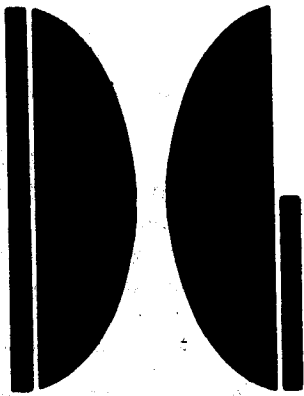
Op pagina 1 wordt gezegd dat "centen" in plaats van "procenten". democratischer zou zijn in een bedrijf met zo'n grote loonspanning. Maar de eis van de mensen is echter 10%. Of het om bruto of om netto wedden gaat wordt in het dossier ook steeds vermeld. Dat niet alle leden van ACOD radicaal socialistische standpunten hebben weten we. En over de politie kunnen we niet het "juiste" standpunt geven. Ik denk dat het antwoord op je vragen "neen" is, dat de politiediensten repressieve diensten zullen blijven. Dat neemt niet weg dat de politieagenten vandaag opvallend strijdbaar zijn voor hun eisen.

En ter afronding geen brief uit Lieverlede, getekend: "Jean Emard"

Ciao,
Lafargue

P.S. Gelezen en uit de context gehaald: "De parlementaire vergoeding voor de leden van de nieuwe Brusselse raad is zonder meer laag. Welke politieker zal zich voor 750.000 F per jaar gaan inzetten voor de Brusselse Vlamingen?" (Annemie Neyts)

advertentie

DE GROENEN OPINIEMAANDBLAD

voor een beweging
DIE GROEIT

In het decembernummer:

- Dossier bejaarden
- De overbodigheid van kernenergie
- De Groenen in Chili

ABONNEER NU !

Stort 600 fr op rekening 001-1080187-71 van
De Groenen, Blekersdijk 14, te Gent

Toestanden

1988 = 1.988,- BF

Een jaarabonnement op Toestanden kost weldra 2.400,- BF.
Maar voor onze lezers van het eerste uur hebben we een
speciale formule : tot 31 december 1988 kost zo'n
abonnement slechts 1.988,- BF.

Waarvoor een jaartal al niet goed is.

Dus abonneren maar, en wacht niet te lang.

Je wil je eerste nummers toch niet missen ?

Naam _____
 Voornaam _____ Tel _____
 Straat _____ nr _____ bus _____
 Postnr _____ Gemeente _____

Ja, ik neem een abonnement

3.000,- BF Steun / 1 jaar

1.988,- BF 1 jaar (vanaf 1/1/89 : 2.400,- BF)

200,- BF per maand met permanente opdracht

Ik betaal

via storting van _____ BF op rek. 001-1762098-72
mededeling: nieuw abonnement

met bijgevoegde cheque op naam van
Uitgeverij Zijdellings cv

na ontvangst van een formulier voor een
permanente opdracht

en stuur "1988 = 1.988,- BF" naar Toestanden,
Zespenningstraat 49, bus 13 te 1000 Brussel.

Toestanden

Zespenningstraat 49 (b13)

1000 Brussel

tel 02/513 02 16

elke vrijdag uitgegeven
door Uitgeverij Zijdellings C.V.

directeur : Eric Corijn

hoofredacteur : Jan Van Kerkhoven

eindredactie : Karin Pairon en Eric Goubin

redactie : Koen Dille, Francine Mestrum,

André Mommen, Wim Van Rooy,

Jef Vermaere, Frank Winter.

tekenaars : GAL, Morbus, Qurit

vormgeving : Scritto

bijgestaan door een redactieraad
en een schare medewerkers

Zakelijke leiding : Koen De Visscher

jaarabonnement : 2400F - 170fl

of een permanente opdracht

van 200F - 14fl / maand

rek. nr 001-1762098-72

van Zijdellings CV

Brussel

verantwoordelijke uitgever :

Paul Eyben,

Brouwerstraat 16

3590 Hamont-Achel

Koeck zit niet in zijn hoek

Koeck is al een poosje met vakantie.
Aan de heer Morbus, die Koeck in de
jongste nummers verving, vroegen wij
beleefd deze mededeling aan de lezers
over te maken. Maar die man is zo
tegendraads dat hij dit vertikte.

Nu weet U het dan toch.

Aan onze columnist sturen wij bij deze
onze beste gelukwensen voor zijn
vakantie, zijn Kerstmis, zijn Nieuw-
jaar en zijn Staatsprijs voor toneel
die hij zonet ontving.

Adverteren in Toestanden kàn

Voor nadere informatie
kan je terecht bij

Koen De Visscher.

Pleeg daartoe een telefoontje
op het nummer 02/513.02.16

advertentie

De Vrije Universiteit Brussel,
de Universiteit van Amsterdam,
het Fernand Braudel Center en het
Maison des Sciences
de l'Homme

organiseren op

12, 13 en 14 januari
een colloquium onder de titel

Het Lange Golven-Debat

Het colloquium staat onder leiding van
Alfred Kleinknecht, Ernest Mandel en
Immanuel Wallerstein

Het gaat door in de
Universitaire Stichting,
Marsveldstraat 30 te 1050 Brussel.

Inschrijvingen bij Bruno Coppeters,
Centrum voor Politicologie, VUB,
Pleinlaan 2, 1050 Brussel

Toestanden 14

Generaal

De Generale Maatschappij is volop aan het herstructureren. Een reden te meer om de herkaveling van het bankenlandschap te bekijken: *pagina's 1 en 6.*

President

De président-fondateur stuurde zijn mannetjes naar België. De mannetjes van president Mitterrand kampen met een aanwakkerende sociale strijd. En president Gorbatsjov blijft zich wapenen met ontwapeningsvoorstellen. Presidentsverkiezingen zijn er dan weer op Sri Lanka. Presidenten en hun gevolg komen aan bod op de *pagina's 2, 7-9.*

Held

Over Magnanelli, Freek De Jonge, Cel Overberghe en andere strip- en cultuurhelden vind je besprekingen op *pag. 10-12.*

Commissaris

Komissar heet de film van Aleksandr Askoldov. Een Russische voltreffer voor het cinefiele publiek, zo blijkt. *Pag. 13.*

Dokter

Wie geplaagd zit met een virale aandoening, raadplege *pag. 14.* Over *wormen, Trojaanse paarden en andere computer-beesten.*

Filosoof

Hoever moet de tolerantie gaan tegenover een andere cultuur, zo vragen enkele Toestanden-medewerkers zich af. En ze pleegden er prompt een dossier over. Vier bladzijden over cultuurrelativisme. Meer filosofie krijg je te lezen in de Denkroutes naar de 21ste eeuw van Jean-Marie

Domenach. Al dit fraais op *pag. 15-20.*

Raadgever

De Raad voor de Kunst wil een discussieplatform bieden voor mensen uit de artistieke sector. Een gesprek met mede-oprichter Guido Minne op *pag. 22.*

Antagonist

De debatrubriek komt op dreef. Jan Kempen antwoordt Nico Jacquemin over Bell's "The end of ideology" op *pag. 25-26.* Eddy Boutmans reageert op Koen Raes' migrantenideeën op *pag. 27.* Boudewijn Bückinx reageert op zichzelf op *pag. 28.* En Lydia Blontrock schiet met scherp op Fernand Auwera op *pag. 29.*

Lezer

Lafargue en De Lezer kunnen hun plezier niet op met een propvolle lezersrubriek: *pag. 30.*

Het Laatste Woord

